Bibelværk for menigheden
Bind 13

© Lohses Forlag, 1995
Korskærvej 25, 7000 Fredericia
Omslagsdesign: Klaus Krogh
Tryk: A/S Modersmålets Trykkeri
Indbinding: Hendriksen & Søn

ISBN 87 564 5336 1

En bolle° ved et ord betyder,
at der er en artikel om det i
håndbogsbindet *Bibellex.*

Indhold

Markusevangeliet *5*
Lukasevangeliet *107*

Markus-evangeliet

ved

Jens Henrik Jakobsen

Indhold

Indledning
Hvem er forfatteren? *11*
Hvor og hvornår er evangeliet skrevet? *12*
Hvem er evangeliet skrevet for? *12*
Hvad er det typiske for Markusevangeliet? *12*
Inddeling *13*

Kapitel 1
1,1-13: Indledning *15*
1,2-8: Johannes Døber i ørkenen *16*
1,9-13: Jesu dåb og fristelse *18*
1,14-15: Jesu programerklæring *20*
1,16-20: Kaldelsen af de første disciple *20*
1,21-28: Manden med den urene ånd. *21*
1,29-34: Helbredelsen af Peters svigermor og andre syge *23*
1,35-39: Jesu forkyndelse i andre byer *23*
1,40-45: Helbredelsen af en spedalsk *24*

Kapitel 2
2,1-12: Helbredelsen af den lamme i Kapernaum. *24*
2,13-17: Levi kaldes til discipel. Fællesskab med toldere og syndere *27*
2,18-22: Spørgsmålet om fasten, ung vin på nye lædersække *28*
2,23-28: Aksplukningen på sabbatten *29*

Kapitel 3
3,1-6: Helbredelsen af manden med den visne hånd *30*
3,7-12: Store folkeskarer og mange helbredelser *32*
3,13-19: Udvælgelsen af de tolv *32*
3,20-30: Jesus og Beelzebul og bespottelse mod Helligånden *33*
3,31-35: Jesu sande slægtninge *35*

Kapitel 4
4,1-20: Lignelsen om sædemanden *36*
4,21-25: Lyset på stagen *39*
4,26-32: Lignelsen om sæden, der vokser af sig selv. Lignelsen om sennepsfrøet *40*

4,33-34: Afslutning på lignelsestalen *41*
4,35-41: Stormen på søen. *41*

Kapitel 5
5,1-20: Den besatte i gerasenernes land *42*
5,21-43: Helbredelsen af Jairus' datter. Kvinden med blødninger *44*

Kapitel 6
6,1-6: Jesus i Nazaret *46*
6,7-13: Jesus sender de tolv ud *47*
6,14-29: Johannes Døberens død *49*
6,30-44: Jesus bespiser de 5000 *50*
6,45-52: Jesus vandrer på vandet *51*
6,53-56: Helbredelser ved Genesaret Sø *53*

Kapitel 7
7,1-23: Rent og urent *53*
7,24-30: En hedensk kvindes tro *56*
7,31-37: Den døve hører, og den stumme taler *57*

Kapitel 8
8,1-10: Bespisningen af de 4000 *57*
8,11-13: Et tegn fra himlen *58*
8,14-21: Farisæernes og Herodes' surdej *59*
8,22-26: Den blinde ved Betsajda *59*
8,27-9,1: Messias, lidelse, efterfølgelse *61*

Kapitel 9
9,2-13: Forklarelsen på bjerget *64*
9,14-29: Helbredelsen af drengen med den urene ånd *66*
9,30-32: Menneskesønnen skal overgives *67*
9,33-37: Hvem er den største? *68*
9,38-41: For eller imod *68*
9,42-50: Om at bringe til fald *69*

Kapitel 10
10,1-12: Om skilsmisse og gengifte *70*
10,13-16: Jesus velsigner børnene *71*
10,17-31: Den rige mand. Om rigdom og ejendom *72*
10,32-34: Tredje forudsigelse af lidelsen *74*
10,35-45: Zebedæussønnernes spørgsmål, det rette discipelsind *74*
10,46-52: Den blinde ved Jeriko *75*

Kapitel 11
11,1-11: Jesu indtog i Jerusalem *77*
11,12-18: Figentræet og templet *78*
11,19-26: Ord om bøn, tro og tilgivelse *79*
11,27-33: Spørgsmålet om Jesu myndighed *80*

Kapitel 12
12,1-12: De onde vinbønder *80*
12,13-17: Om at betale skat til kejseren *82*
12,18-27: Om opstandelse og ægteskab *83*
12,28-34: Kærlighed til Gud og næsten *83*
12,35-37: Davids søn eller Davids herre *84*
12,38-40: De skriftkloges hykleri *85*
12,41-44: Enkens gave *85*

Kapitel 13
13,1-4: Jesus forudsiger templets ødelæggelse *86*
13,5-37: Jesu tale om de sidste tider og Menneskesønnens komme. *87*

Kapitel 14
14,1-2: Beslutningen om Jesu død *91*
14,3-9: Salvningen i Betania *91*
14,10-11: Judas' forræderi *92*
14,12-26: Jesu sidste måltid. Nadverens indstiftelse *92*
14,27-31: Peters fornægtelse forudsiges *94*
14,32-42: Getsemane *94*
14,43-52: Tilfangetagelsen *96*
14,53-65: Forhøret for Det jødiske Råd *96*
14,66-72: Peters fornægtelse *98*

Kapitel 15
15,1-15: Jesus for Pilatus *98*
15,16-20: Spotten *99*
15,21-32: Korsfæstelsen *100*
15,33-41: Jesu død *101*
15,42-47: Gravlæggelsen *102*

Kapitel 16
16,1-8: Han er opstået *103*
16,9-20: Senere tilføjelser *105*

Indledning

Hvem er forfatteren?

Evangeliet røber ikke selv, hvem forfatteren er. Forfatteren ønsker at skjule sig bag sit værk.

Men meget tidligt i kirkens historie er evangeliet blevet tilskrevet Markus. Og mange antager, at forfatteren er den Johannes Markus, som fulgte Paulus og Barnabas på deres første missionsrejse.

Denne Johannes Markus tog Paulus og Barnabas med sig til Antiokia (Ap.G.12,25). Han var søn af den Maria, i hvis hus Jerusalem-menigheden samledes (Ap.G.12,12). Han ledsagede Paulus og Barnabas på deres første missionsrejse (Ap.G. 13,5). Efter opholdet på Cypern rejser Johannes (Markus) imidlertid tilbage til Jerusalem. Vi ved ikke hvorfor.

Senere opstår der strid mellem Paulus og Barnabas om, hvorvidt Johannes Markus skal ledsage dem på deres anden missionsrejse (Ap.G.15,37-38). Striden fører til, at Barnabas tager Johannes Markus med sig til Cypern, mens Paulus vælger Silas som sin ledsager (Ap.G.15,39-40). Af Kol.4,10 kan vi for øvrigt se, at Markus har været Barnabas' fætter.

Ud fra brevet til Filemon (v.24) ser det ud til, at Markus senere har været sammen med Paulus i Rom og dér har været medarbejder for Paulus. Der er altså på det tidspunkt sket en forsoning mellem dem. Det samme ser vi også i 2.Tim.4,11.

Ud fra 1.Pet. 5,13 ser det ud, som om Markus også har stået i et nært forhold til *Peter*. »Babylon°« må her være en omskrivning for Rom. Markus har altså ledsaget Peter til Rom. At Peter kalder ham »min søn«, kan betyde, at Markus er blevet kristen ved Peters vidnesbyrd.

Der er også blandt de ældste kirkehistoriske forfattere vidnesbyrd om, at der har været en relation mellem Peter og Markus. Eusebius citerer i sin kirkehistorie den gamle biskop Papias (omkr. år 130) for at sige: »Markus var Peters tolk og nedskrev nøje alt, hvad han huskede, dog ikke i orden, hvad Jesus havde sagt eller gjort, thi han havde ikke selv hørt Herren eller fulgt ham.«

Det er således sandsynligt, at Peter har været en af Markus' kilder. Det har medvirket til at føre Markus i tæt kontakt med de begivenheder, han skriver om.

Hvor og hvornår er evangeliet skrevet?

Det anses for sandsynligt, at evangeliet er skrevet, mens Markus opholdt sig i Rom. Det kan imidlertid ikke tidsfæstes nøjagtigt, *hvornår* det er skrevet. Der er nogle oldkirkelige kilder, som hævder, at det er skrevet, mens Peter endnu levede og under tilsyn af ham. I så fald skulle det være skrevet før år 65. Men der er andre kilder, som siger, at det først blev skrevet efter Peters død. Der er imidlertid bred enighed om, at evangeliet er skrevet inden for tiåret 60 - 70. Ligesom der er almindelig enighed om, at Markusevangeliet er det ældste af de fire evangelier. Markusevangeliet har sandsynligvis været kendt af Matthæus og Lukas og har været en af de kilder, som de har øst af. Markusevangeliet kan derfor kaldes det grundlæggende evangelium.

Hvem er evangeliet skrevet for?

Der er almindelig enighed om, at Markusevangeliet i første række er skrevet for hedningekristne læsere. I forhold til f.eks. Matthæusevangeliet er der forholdsvis få henvisninger til jødisk fromhed og religion, og når det sker, er der ofte indskudt en nærmere forklaring af hensyn til hedningekristne læsere (se f.eks. 3,17; 5,41; 7,3.11.34; 14,12).

Det tyder også på, at Markus' læserkreds har haft latin som deres sprog. Flere græske betegnelser er oversat til latin - f.eks. værdien af enkens gave (12,42). Det er sandsynligt, at han har haft italienske læsere i tankerne. Måske kristne i Rom.

Hvad er det typiske for Markusevangeliet?

De første årtier har de forskellige beretninger om Jesu liv og virke eksisteret som mundtlige fortællinger. De fleste medlemmer af den første menighed havde stadigvæk en levende erindring om Jesu liv og hans død og opstandelse. Hertil kom, at man havde en intens forventning om, at han snart ville komme igen.

Men efterhånden blev afstanden til Jesu historiske liv større, og menigheden voksede og forgrenede sig mere og mere. Herved blev der behov for skriftlige beretninger om Jesu liv.

Markusevangeliet giver ikke nogen fuldstændig biografi over Jesu liv. Der er f.eks. ingen beretninger om Jesu fødsel og barndom. Men målet er, som det siges allerede i det første vers: At fremstille evangeliet om Jesus Kristus, Guds søn. Først og fremmest gengiver Markus Jesu *handlinger*. Der er ikke så lange taleafsnit som i de øvrige evangelier. Der er heller ingen omstændelige teoretiske udredninger. I forhold til evangeliets omfang er der ingen af de andre evangelister, som har så mange undergerninger med. Gennem sine handlinger viser Jesus sin guddommelige magt. Han viser sig som den, der har magt over sygdom, over dæmonerne og over alle onde og livsødelæggende magter. Beretningen om Jesu død og opstandelse danner klimaks i beretningen.

Som fortæller er Markus levende og med sans for detaljer - se f.eks. 5,4; 5,41; 7,33; 8,23; 9,27. Den livagtige fortælling går forud for litterær og sproglig fuldkommenhed.

Inddeling

Groft sagt kan vi inddele evangeliet i to hovedblokke. Den første blok strækker sig frem til kap. 8,26. Her fortælles om Jesu virke i ord og gerninger blandt sine landsmænd i Galilæa og i tilgrænsende områder. Han samler disciple om sig. Han befrier syge, lidende og dæmonbesatte. Fra 8,26 fokuseres mere på undervisning af disciplene. Jerusalem og den forestående lidelse skimtes mere og mere forude. Og Jesus forbereder disciplene både på sin og deres egen lidelse og forkastelse. Fra og med kap. 11 berettes om Jesu korte, men intensive virke i Jerusalem, som resulterer i, at han bliver taget til fange, dømt og henrettet.

Vi kan inddele evangeliet således.

1,1-13: Indledning
1,14 - 3,6: Jesu begyndende virke i Galilæa
3,7 - 6,13: Jesu fortsatte virke i Galilæa.
6,14 - 8,26: Jesus på vandring - i og uden for Galilæa.

8,27 - 10,52: På vandring mod Jerusalem
11,1 - 13,36: Jesus i Jerusalem.
14,1 - 16,20: Jesu lidelse, død og opstandelse.

Kapitel 1

1,1-13: Indledning

Sætningen »begyndelsen på evangeliet om Jesus Kristus, Guds søn« står som en overskrift. Spørgsmålet er, om vi skal forstå det som en overskrift til *hele* evangeliet, eller om det kun er overskrift til afsnittet v.1-13. I første tilfælde bliver meningen: De ting, som Markus vil berette om i sit evangelium, er *kun* begyndelsen. Fortsættelsen er alt det, som skete efter Jesu opstandelse, himmelfart og Helligåndens udgydelse.

I sidste tilfælde bliver meningen: Det, som skal berettes i de næste vers om Johannes Døberen, om Jesu dåb og fristelse osv., er *begyndelsen* til hele den skildring af Jesu liv og virke, som følger bagefter.

Det er også muligt, at Markus med ordet *begyndelsen* vil lede vore tanker helt tilbage til skabelsesberetningen: »I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden...« Det, som Markus nu vil fortælle os om, er Guds *nye* begyndelse. Nu begynder et *nyt* afsnit i Guds frelseshistorie.

Ordet *evangelium*° betyder glædesbudskab. Det græske ord bliver især brugt om budskabet om sejr i krig eller budskabet om en ny tronarvings fødsel. Den hebraiske rod til ordet finder vi bl.a. i Es. 52,7: »Hvor herligt lyder budbringerens fodtrin hen over bjergene!« og i Es.61,1: »Han har sendt mig for at bringe godt budskab til fattige og lægedom til dem, hvis hjerte er knust.«

Det budskab om Jesus Kristus, som Markus nu vil til at fortælle, er et *glædes*budskab. Det er budskabet om Guds sejr over synden, døden og Djævelen. Jesus Kristus er selv budskabets indhold. Men han er også selv »budbringeren«, som bringer glædesbudskabet. Han er både budskabets objekt og subjekt. Denne dobbeltbetydning kan ligge gemt her.

Mht. *navnet* Jesus henvises til Bibellex. Her skal blot nævnes, at

navnet byder »Gud frelser« eller »Gud er frelse«. Der var en dyb mening i, at Jesus skulle bære netop dette navn. Se Matt. 1,21: »... og du skal give ham navnet Jesus, for han skal frelse sit folk fra deres synder.«

Kristus: Vi er vant til at bruge Kristus som et navn på linje med navnet Jesus. Men vi må huske, at det i første række er en titel mere end et navn. Kristus er det græske ord for Messias. Ordet betyder »den salvede« og bruges om den frelserkonge, som jøderne inderligt ventede på.

Selv om Markusevangeliet er tilbageholdende med at sige direkte, at Jesus er Kristus (mere herom senere), så er det dog sagt indirekte flere steder. Se 8,29; 14,61; 15,32. Se også Bibellex.

Guds søn: At Jesus er Guds søn, er også et væsentligt tema i Markusevangeliets billede af Jesus (Se 1,11; 3,11; 8,38; 9,7; 14,36.61; 15,39). Jesus var sig bevidst, at han som Guds søn stod i et ganske særligt og nært forhold til sin far.

1,2-8: Johannes Døber i ørkenen

Johannes Døber er en brik i Guds frelseshistorie. Det understreges af de to skriftcitater, v.2-3. *»Som* der står skrevet« (v.2) ... *således* trådte Johannes Døber frem i ørkenen« (v.4).

Det første skriftcitat er fra Malakias' Bog (3,1). Det andet er fra Es.40,3. Det er således ikke korrekt, at begge citater står skrevet hos profeten Esajas.

Men de to citater kan være blevet sammenstillet, fordi de har et beslægtet tema. Og man har knyttet dem sammen med Esajas' navn, fordi han var den mest kendte af de to profeter.

Meningen med de to citater er: Johannes skal være vejbereder. Han skal bane den vej, ad hvilken Messias skal gå. I mange, mange år har folket levet i forventning og længselsfuldt spejdet efter Guds indgriben. *Nu* nærmer opfyldelsen sig.

Citatet fra Malakias er frit gengivet. I den gammeltestamentlige tekst står: »Se, jeg sender min engel, han skal bane vejen for *mig*.« I Mark.1,2 står: »Se, jeg sender min engel foran *dig*, han skal bane

din vej.« Mens Mal.3,1 handler om en engel, som skal bane vejen for Gud *selv*, tales der i Mark. 1,2 til en anden person - et »du«, som englen skal berede vejen for. Og dette »du« må vi sikkert forstå som Messias. I lyset af Messias lægges en ny tolkning ind i citatet fra Malakias' Bog. Gud taler til sin Messias og siger: En engel skal berede din vej. Og denne »engel« er Johannes Døberen.

Som en opfyldelse af disse gamle profetier »trådte Johannes Døber frem i ørkenen og prædikede omvendelsesdåb til syndernes forladelse« (v.4). At Johannes trådte frem i *ørkenen* er ikke uden betydning. I 40 år havde folket vandret i ørkenen. Ørkenen er stedet for vigtige frelseshistoriske begivenheder.

Johannes' virke er dels dåb, dels prædiken. Dåben med vand var ikke ukendt på den tid. Bl.a. kendte man til dåb° af proselytter. Disse måtte gennemgå en indvielsesdåb, når de tilsluttede sig den jødiske tro. Desuden kendte man også til forskellige rituelle renselser med vand. Men det nye og overraskende i Johannes' dåb er, at *jøder* kaldes til at lade sig døbe og til at omvende sig. Ordet for »omvendelse°« betyder radikal sindsforandring. Ikke bare en psykisk sindsforandring, men en hengiven sig til Gud og hans vilje. Johannes' dåb har været et stærkt kald til bod og syndsbekendelse og til at lade fortidens synder rense bort. Johannes Døber er her i pagt med mange gammeltestamentlige profeter (Jer.31,18, Ez. 18,21ff.).

At hele Judæa og alle Jerusalems indbyggere (v.5) kom ud til ham, er nok en bevidst overdrivelse. Men der har åbenbart været noget dragende og udfordrende over Johannes' virke. I en tid med stærk forventning om Messias er mange blevet draget af Johannes' stærke forkyndelse.

At Johannes var klædt i kamelhår, og at han havde et læderbælte om livet, og at han »levede af græshopper og vildhonning« (v.6), understreger hans asketiske livsstil. Men hans ydre fremtræden leder også tankerne i retning af profeten Elias. I 2.Kong. 1,8 kan vi om Elias læse: »Det var en mand med langt hår, og han havde et læderbælte om lænden.« Det hørte med til jødernes forventning om de sidste tider og Messias-tiden, at en profetisk skikkelse i

lighed med Elias skulle træde frem. Se Mal.3,23-24. Denne profetiske skikkelse møder vi i Johannes Døberens person. Se også Matt.11,14.

Nok har Johannes' forkyndelse været et stærkt kald til bod og omvendelse. Men hans egentlige anliggende har været at pege fremad mod ham, som skulle komme efter ham (v.7). Boden, syndsbekendelsen og omvendelsen skal være en forberedelse til at tage imod den kommende Messias. Johannes ved, at han står på en vigtig tærskel i Guds frelseshistorie. Noget afgørende nyt er i færd med at ske.

I sammenligning med »ham, som kommer efter«, er Johannes end ikke værdig til at løse hans skorem. At løse en andens skorem var en slaves arbejde.

At Johannes' gerning kun havde forberedende karakter, fremgår også af, at hans »dåb med vand« skal overbydes af Messias, som skal »døbe ... med *Helligånden*, (v.8). Johannes hentyder nok her til, at Jesu gerning som Messias skal føre til Åndens udgydelse og formidle Åndens nyskabende kræfter (Joel 3,1). Der kan således i Johannes Døbers ord være en profetisk forudsigelse både af det, som skete på pinsedagen, og af den kristne dåb, som ikke bare er en vanddåb, men en dåb, der formidler Helligåndens gave (se Ap.G.2,38).

1,9-13: Jesu dåb og fristelse

Nu træder Johannes Døber i baggrunden. I resten af evangeliet er det »ham, som er stærkere end jeg«, som er hovedpersonen.

Ind i den lange kø af mennesker, som stod nede ved Jordan-floden for at bekende deres synder, træder Jesus en dag. Jesus stiller sig herved solidarisk med de syndige mennesker.

Men Jesu dåb bliver samtidig en slags indvielse til Jesu gerning og en proklamation af, hvem han er. Hans dåb ledsages både af et himmelsk *syn* og en himmelsk *røst*. At »himlene flænges« er udtryk for, at nu knyttes der en særlig forbindelse mellem himlen° og jorden°. Det understreges også ved, at »Ånden daler ned over ham som en due«. I GT gives Helligåndens udrustning til konger, profeter og præster i forbindelse med deres indvielse. Nu er det

Jesus, der indvies og udrustes til sin gerning. Flere steder i GT siges også, at Messias-tiden skal være *Åndens* tidsalder, bl.a. Es.61,1, Joel 3,1ff.

Fra den åbne himmel lyder røsten: »Du er min elskede søn, i dig har jeg fundet velbehag« (v.11). I denne røst hører vi et ekko både af Sl. 2,7: »Du er min søn, jeg har født dig i dag« og fra Es.42,1, hvor det om Herrens lidende tjener siges, at han er »min udvalgte, i ham har jeg fundet velbehag!« Salme 2 har sikkert været brugt ved en konges tronbestigelse. Nu siges det til Messias i forbindelse med *hans* »tronbestigelse« og indvielse: »Du er min søn.« Samtidig klinger det med, at han ikke bare er konge, men også den lidende tjener.

Den Ånd, som er kommet over Jesus ved hans dåb, fører ham nu straks ud i ørkenen, hvor han bliver fristet af Satan (v.12-13). Den gerning, som Jesus ved sin dåb er blevet indviet og udrustet til, rummer også lidelse og kamp mod de gudfjendtlige magter. Jesu fristelse omtales meget mere detaljeret i Matt. 4,1-11.

At fristelsen foregår *i ørkenen,* fremhæver kampen og dramatikken. Ørkenen er tilholdsstedet for de vilde dyr (5.Mos.8,15). Ørkenen er også stedet for ensomhed og isolation. Ørkenen er stedet, hvor Israels folk opholdt sig i 40 år, og hvor også *de* blev fristet til oprør og frafald°. Tallet 40 får os til at tænke på de 40 år, hvor folket vandrede gennem ørkenen. Israels folk faldt for fristelsen i ørkenen. Men Jesus bestod prøven.

Ude i ørkenen var der engle, som sørgede for ham. Ude i ørkenens ensomhed og kamp blev Jesus båret og støttet af Guds sendebud.

Kap. 1,14-3,6: Jesu første virksomhed i Galilæa

1,14-15: Jesu programerklæring

Efter at forløberen og vejberederen er sat i fængsel, træder *han* nu frem, som Johannes var forløber for. Markus giver os i v.15 programerklæringen for hele Jesu forkyndelse. Vi kan se på de fire udsagn hver for sig:

a: *Tiden er inde.* Vi kan også oversætte: Tiden er *opfyldt.* Både i GT og i jødisk apokalyptisk litteratur møder vi den tanke, at Gud har et tidsforløb, som skal opfyldes. Tiden er som et langt målebånd, hvor tallene er skrevet med usynlig skrift. Kun Gud ved, hvor vi er på tidens og historiens måleskala. Men *nu* er tiden inde. Se også Ez. 7,7, Klages. 4,18. Nu er det opfyldelsens tid.

b: *Guds rige er kommet nær.* Guds rige har været en samlebetegnelse i Jesu forkyndelse. Se Matt.10,7, Luk.10,9. Guds rige har at gøre med Guds magt og Guds herredømme. Der var i jødedommen en forventning om den dag, hvor Guds rige skulle bryde endeligt igennem, se f.eks. Es.45,22-23, Zak.14,9. Men nu *er* Guds rige kommet nær. Nu er det ikke længere bare fremtid. I Jesu fremtræden er fremtiden blevet nutid. Guds frelsende nærvær er blevet en virkelighed. Med Jesu fremtræden står vi ved det afgørende vendepunkt.

c: *Omvend jer.* Mens de to første udsagn *proklamerer* det nye, som er sket, er de to sidste udsagn appellerende. På baggrund af det nye, som er sket, kaldes der til omvendelse. Som Johannes Døber kaldte til omvendelse, gør Jesus det også. Men omvendelsen er her motiveret af glædesbudskabet, den nye virkelighed: At Guds rige er kommet nær.

d: *Tro på evangeliet.* Omvendelse er at vende sig *fra* sit tidligere liv og vende sig *til* den frelse, glæde og tilgivelse, som evangeliet om Guds rige rækker.

1,16-20: Kaldelsen af de første disciple

Der er både et ægte menneskeligt og guddommeligt skær over beretningen om Jesu kaldelse af de første disciple°. Jesus møder

ganske almindelige mennesker i deres ganske almindelige hverdag. De er alle fiskere. Det har sandsynligvis ikke været mennesker med særlige kvalifikationer. Men Jesus møder dem, der hvor de er.

Men heri ser vi også Jesu guddommelige myndighed. Som den, i hvem Guds rige er kommet nær, taler han med Guds egen myndighed. Hvad der har bevæget de fire fiskere til uden videre at bryde op fra deres arbejde og hverdag, ved vi ikke. Men de er blevet mødt af en myndighed, som de ikke kunne være upåvirkede af.

Udtrykket »at følge Jesus« bruges meget i Markusevangeliet og de andre evangelier. Det betyder ikke bare at følge efter i fysisk forstand. Det betyder at give sig ind under Jesu vilje og magt. Se Mark.8,34.

I dette, at Jesus samler disciple omkring sig, viser Jesus sig som en rabbi°. Den, som var discipel hos en rabbi, blev på en særlig måde indviet i sin mesters lærdom. Sådan må vi også formode, at Jesu disciple er blevet undervist og oplært af deres mester.

Tre af de fire disciple - Peter, Jakob og Johannes - kommer senere til at høre med i inderkredsen omkring Jesus. Andreas hører vi kun lidt til.

1,21-28: Manden med den urene ånd.

Afsnittet 1,21-45 fortæller om et arbejdsdøgn for Jesus i Kapernaum. Det er sabbat. Dagen begynder i synagogen (v.21), hvor han uddriver en ond ånd (v.21-28). Senere på dagen er han på besøg i det hus, som tilhørte Simon og Andreas. Her helbreder han Peters svigermor (v.29-31). I v. 32 hører vi, at det er blevet aften. Mange kommer til Jesus for at blive helbredt.

Ganske tidligt den næste morgen (v.35) går Jesus til et øde sted for at bede.

Afsnittet slutter med fortællingen om en spedalsk, som bliver helbredt, v.40-45.

Den røde tråd i afsnittet 1,21-45 er Jesu *myndighed°*, som gør indtryk og vækker forundring. Først viser Jesus sin myndighed i

den måde, han underviser på (v.21-22). Dernæst viser han sin myndighed over onde ånder (v.23-28). På ny vækker hans myndighed undren og forbløffelse (v.27). Senere i kapitlet viser han sin myndighed over mange slags sygdomme.

Det har sikkert hørt med til Jesu program, at han også deltog i gudstjenesten i synagogen. At han blev bedt om at prædike eller undervise i synagogen, har nok heller ikke været uhørt. Ethvert medlem af synagogemenigheden havde ret til at læse eller undervise.

Den myndighed, hvormed Jesus underviser, sættes i modsætning til de skriftkloge°. Der har været en slående forskel. Forskellen må være, at mens de skriftkloges myndighed har været at *udlægge og gengive* Skrifterne, så optræder Jesus med en *umiddelbar* myndighed. Han taler med *direkte* fuldmagt fra Gud uden nogen melleminstans. Jf. hans ord i bjergprædikenen: I har hørt, det er sagt, *men jeg* siger jer.

Ikke bare i ord viser han sin myndighed. Hans ord omsættes til handling ved uddrivelsen af den urene ånd inde i synagogen.

Vi får her et glimt ind i en uhyggelig åndeverden. Den besatte er så prisgivet den onde ånd°, at hans egen identitet er udvisket. Han er ikke mere sig selv, men en spaltet person - jf. v.23: »*han* skreg: Hvad har vi med dig at gøre, Jesus fra Nazaret?« Vi kan ikke længere skelne mellem, hvad dæmonen siger, og hvad manden siger.

Den onde ånd genkender umiddelbart Jesus og føler sig truet af ham (v.24). Dette træk støder vi på flere gange i Markusevangeliet - se f.eks.5,7. Dæmonen ser Jesus som »Guds hellige«, dvs. som et menneske, der besidder en særlig magt fra Gud, se. f.eks. 2.Kong. 4,9. Det virker påfaldende på os. Men vi ser her ned i en mørk åndeverden. De onde ånder er en virkelighed, og den onde ånd kan godt besidde overnaturlig magt og indsigt. Derfor kommer det nu til en skarp konfrontation i åndeverdenen. Dæmonen ved sig stående over for sin overmand.

Kampen og dramaet ser vi også i, at Jesus *truer* ad ånden (v.25). Ligesom han senere *truede* ad stormen og søen (4,39). Jesus går

ind i kamp på liv og død mod de magter, som står Gud imod, og som vil ødelægge menneskelivet.

1,29-34: Helbredelsen af Peters svigermor og andre syge

Jesu magt og myndighed over de livsødelæggende kræfter bliver nu illustreret i helbredelsen af flere syge.

Som nævnt i indledningen kan Peter have været en af Markus' kilder. Denne lille beretning om Peters svigermor kan stamme fra Peter. Ellers er det sjældent, at de mennesker, som Jesus helbreder, bliver identificeret. Måske har Peters svigermor boet i samme hus som Peter og Andreas.

Sabbatten varer fra solnedgang til solnedgang. Da solen er gået ned, kan mennesker derfor igen bringe deres syge til Jesus. Rygtet om ham er blevet spredt rundt i Kapernaum.

Men Jesus vil ikke udnytte sit ry som undergører. Vi møder her en tanke, som vi vil støde på flere gange: Jesu *tavshedsbud*. Jesus pålægger dæmonerne tavshed, se også 3,12. Andre steder pålægger han mennesker ikke at røbe noget om hans undere, 1,44; 5,43. Han ønsker ikke, at hans undergerninger skal være demonstrationsnumre eller reklametricks. Han ønsker, at de skal stå i menneskelighedens og kærlighedens tjeneste, og at de skal sigte mod personlig tro på ham som Messias.

1,35-39: Jesu forkyndelse i andre byer

At Jesus ikke ønsker sine undere brugt som reklame for sig selv, ser vi også deri, at han trækker sig bort til et øde sted for at bede. Nu havde han endelig chancen for at gøre sig kendt og vinde popularitet. Og så trækker han sig bare bort fra offentlighedens søgelys. Han har et dybere mål og et højere kald end at vinde popularitet og anseelse.

Hans højeste mål er at fuldføre Guds vilje. Derfor har han også brug for bønnens stilhed og koncentration (v.35). Og derfor er han sig også bevidst, at han må drage til andre byer. Sætningen: »det er derfor, jeg er draget ud« (v.38) kan forstås som hans »dragen ud« fra Kapernaum. Men det kan også forstås som hans sendelse

fra Gud: Jeg er draget ud fra Gud. Jeg har fået et kald fra ham, som jeg må fuldføre.

1,40-45: Helbredelsen af en spedalsk

Spedalskhed dækkede over flere forskellige sygdomme og ikke bare det, som vi i dag kalder spedalskhed. Det var en sygdom, som gjorde den syge uren. En berøring med den spedalske ansås ikke for at være smittefarlig, men gjorde også én kultisk uren. Derfor skulle den spedalske opholde sig uden for byen og var som sådan socialt isoleret. Og derfor skulle de spedalske også som advarsel for forbipasserende råbe: »Uren, uren!«

Den spedalske her er ikke i tvivl om, at Jesus *kan* gøre ham ren. Han er i tvivl om, hvorvidt han *vil*. Men som så ofte overrasker Jesus. Han ikke bare kan, men han *vil* også. Og han overrasker også ved at *røre* ved den syge. Jesu kærlighed lider ikke af berøringsangst med den urene.

At Jesus talte *strengt* til manden (v.43), kan synes påfaldende. Men meningen kan være, *enten* at Jesus var oprørt og emotionelt bevæget i mødet med sygdommen og urenheden, *eller* at formaningen om ikke at sige det til nogen er strengt og alvorligt ment. Vi møder igen her det påfaldende tavshedsbud fra Jesu side (se til v.34), men vi har også et eksempel på, at trods alle tavshedsbud kan rygtet om Jesus ikke spærres inde (v.45).

Påbudet om at gå hen og vise sig for præsten og bringe et offer for renselsen viser, at Jesus ikke ønsker at bryde de rituelle love. »Jeg er ikke kommet for at nedbryde loven, men for at opfylde den« (Matt.5,17). Men der er tilfælde, hvor kærligheden driver Jesus til at sætte sig ud over de rituelle love og regler - jf. ovenfor.

Kapitel 2

2,1-12: Helbredelsen af den lamme i Kapernaum.

Afsnittet 2,1 - 3,6 består af fem konfliktsamtaler. I hvert tilfælde kommer det til en konfrontation mellem Jesus og de religiøse autoriteter. I hvert tilfælde overtræder Jesus nogle gængse grænser og virker herved oprørende og provokerende på farisæerne og de skriftkloge. Allerede her optrappes den konflikt, som senere skal føre til Jesu arrestation og henrettelse. »Da gik farisæerne straks ud, og sammen med herodianerne traf de beslutning om at få ham slået ihjel«(3,6).

De fem konfliktsamtaler drejer sig om følgende emner:
2,1-12 - om Jesu fuldmagt til at tilgive synder
2,13-17 - om Jesu omgang med toldere og syndere
2,18-20 - om fasten
2,23-28 - om sabbatsbudet (aksplukning)
3,1-6 - om sabbatsbudet (helbredelse)

Efter at Jesus har været rundt i flere af Galilæas byer (1,38-39), er han nu tilbage i Kapernaum. Huset, han opholder sig i, *kan* være hans eget. Mere sandsynligt er det nok, at det er Peter og Andreas' hus, hvor han tidligere havde helbredt Peters svigermor.

Den dramatiske og livlige fortælling om den lamme, der bliver båret til Jesus, kan inddeles således:
V.1-5a: Den lamme bringes til Jesus
V.5b-10: Jesu ord til den lamme og opgøret med de skriftlærde
V.12: Helbredelsen og lovprisningen

Farverigt og med en snert af humor fortælles om, hvordan de fire mænd bærer deres lamme ven til Jesus. Lad os bare prøve at se for os, hvordan det er foregået. Huset har sikkert været med fladt tag og med en udvendig trappe, som førte op til taget. Taget har sikkert været lavet af rafter og grene og tætnet med jord. Derfor har det været forholdsvis let for de fire venner at lave et hul i taget.

Men i disse mænds optræden ser Jesus en form for tro. »Da Jesus så *deres* tro...« (v.5). Deres dristighed og deres vilje til at trodse alle hindringer for at nå frem til Jesus har vist, hvor stor deres tillid til ham var. De *måtte* frem til ham, selv om det ville koste et par reparationstimer.

Overraskende og provokerende er også Jesu første ord til den lamme: »Søn, dine synder tilgives dig.« Vil Jesus hermed sige, at

der er sammenhæng mellem den lamme mands synd og hans sygdom? Er sygdommen en straf for en bestemt synd? Det kan vi ikke læse ud af Jesu ord. Og det ville også stemme dårligt med andre ord af Jesus - f.eks. Luk.13,1ff. og Joh. 9,2ff.

Men alligevel er det tydeligt, at Jesus ser en organisk sammenhæng mellem sygdom og synd. Bag ved sygdommen ser han også et dybere problem, nemlig mandens synd. Han ser mennesket som en helhed af sjæl og legeme. Derfor har han også omsorg for hele mennesket. Tilgivelse og helbredelse er flettet sammen i Jesu gerning. Det ser vi særligt tydeligt i denne beretning om den lamme.

At ordene: »dine synder tilgives dig« vækker opsigt, er ikke underligt. Selvfølgelig kan et menneske tilgive en bestemt synd. Men at tilgive synden i så absolut forstand, som Jesus her gør, det kan intet menneske tillade sig. Den, der gør det, trænger ind på Guds område, 2.Mos.34,6, Es.43,25, Es.44,22. På denne måde at gøre sig til herre over Guds tilgivelse er intet mindre end gudsbespottelse (v.7). Derfor er der egentlig kun to måder at reagere på Jesu udsagn: *Enten* taler han virkelig på Guds vegne og med Guds fuldmagt, *eller* også er han en gudsbespotter.

Jesus gennemskuer deres tanker og siger de omdiskuterede ord i v.9: »Hvad er det letteste, at sige ...?« Meningen kan være: At sige »dine synder tilgives dig« er let nok. Det kan enhver jo sige. Det er bare ord. Men ved *også* at udføre helbredelsen af den lamme viser Jesus, at hans ord ikke *bare* er ord. Det er ord, som bekræftes og legitimeres af handling. Derfor er det troværdige ord.

Hvordan vi end tolker ordene, siger de i hvert fald noget om, at for Jesus er syndstilgivelse og helbredelse ikke to ting, der skal spilles ud mod hinanden. De er dele af den samme helende gerning.

Vi støder her for første gang på ordet »Menneskesønnen«. Det har været en meget brugt selvbetegnelse for Jesus. Ordet stammer fra Dan.7,13, hvor menneskesønnen er en himmelsk frelserskikkelse, der ved dagenes ende skal træde frem og herske på Guds vegne. Guds overjordiske, evige rige repræsenteres på jorden ved Menneskesønnen.

Det er sandsynligt, at Jesus, når han brugte ordet »Menneskesønnen«, har været inspireret af Dan.7,13. Han har set sig selv som

den, der udøvede Guds magt på jorden. Derfor havde han også fuldmagt (ordet, der er oversat med myndighed i v. 10, kunne også oversættes med fuldmagt) bl.a. til på Guds vegne at tilsige syndernes forladelse.

2,13-17: Levi kaldes til discipel. Fællesskab med toldere og syndere

Levi har sikkert siddet ved en toldbod nede ved søen. Måske et telt, måske et lille halvtag. Kapernaum var den første vigtige by i Herodes Antipas' territorium. Derfor har der været en grænseovergang, hvor der skulle opkræves afgifter. Foran sig har han haft et bord med stabler af penge og store regnskabsbøger. Men som de fleste andre toldere har han sikkert været en mand, der blev set ned på af andre. Han har stået i besættelsesmagtens tjeneste. Hans hænder er blevet urene ved at indkræve penge til kejseren. Og hertil kom, at tolderne havde ry for at være småkriminelle og korrupte mænd. At Guds Messias skulle kalde en sådan ind i sit følgeskab, var utænkeligt. Men vi møder igen Jesus som den, der på én gang overrasker og provokerer. For andre var der en uoverstigelig tærskel mellem tolderen og dem selv. Men selv denne tærskel kan Jesus overvinde. Mht. udtrykket »følg mig«, se til 1,16-20.

At Levi er blevet kaldet til discipel, bliver anledning til en glædesfest i hans hus. Her overskrider Jesus en endnu højere tærskel. At have måltidsfællesskab var udtryk for et meget nært og intimt fællesskab. Ved sit måltidsfællesskab viser Jesus, hvor meget han gør sig til ét med toldere og syndere. I evangelierne møder vi ofte sammenstillingen »toldere og syndere«. Syndere er her ment som »samfundets udskud«, mennesker, som levede et åbenbart umoralsk og udsvævende liv.

Nogle af de skriftkloge har »holdt vagt« uden for huset. Måske har huset været halvt åbent, så det har været let at overvåge måltidet.

Jesu svar til dem er kort og fyndigt, næsten ordsprogsagtigt (v.17). En frelser må være at finde blandt dem, som har behov for frelse. Ligesåvel som en læge må være at finde blandt de syge. Jesu måltidsfællesskab er ikke bare udtryk for sympati og medfø-

lelse med de foragtede. Det er udtryk for, at selv de, som er længst borte, nu drages ind i fællesskabet med Gud.

2,18-22: Spørgsmålet om fasten, ung vin på nye lædersække

Den eneste faste, som var påbudt i loven, var på den store forsoningsdag° (3.Mos.16,29). Men farisæerne fastede hver mandag og torsdag året igennem. Johannes Døberens disciple har sikkert også overholdt denne praksis. Jesu praksis på dette punkt har derfor givet anledning til konflikt.

Jesu svar til spørgerne er dobbelt:

a. Først bruger han billedet med bryllupsfesten (v.19-20). Jesus vil hermed sige, at Guds riges komme betyder glæde. En bryllupsfest var - og er - det mest intense udtryk for glæde. Nu er det glædestid og ikke sørgetid. Derfor er det heller ikke tid for faste.

   Samtidig har vi også her en svag antydning af, at der skal komme en dag, hvor Jesus ikke mere er iblandt dem. Ordene kan virke påfaldende i denne sammenhæng. Det, at brudgommen ikke længere var iblandt dem, var jo ikke i sig selv en grund til, at brudesvendene skulle faste. Men Jesus kan med disse ord have villet give en første forudsigelse af sin egen bortgang og den sørgetid, som det vil føre med sig. Der kommer senere flere og klarere forudsigelser. Men vi må gå ud fra, at han allerede fra begyndelsen af sin gerning har været bevidst om, hvor hans liv bar hen. Forløberen, Johannes, var jo allerede blevet arresteret (1,14), og måske fastede hans disciple nu i sorgen over ham.

   Jesus kan også ved at bruge billedet med brudgommen have villet sige noget om sig selv som Messias. I GT kan man finde et lignende billedsprog. Gud kan sammenlignes med brudgommen, der forlover sig med folket (Hos.2,21), eller som tager folket til hustru (Es.54,4ff.). Det er billeder, der siger noget om Guds troskab mod sit folk. I NT kan vi finde steder, hvor tilsvarende billeder er anvendt om Jesus som Guds Messias, f.eks. Joh.3,29, 2.Kor.11,2, Ef.5,32.

b. Den anden del af Jesu svar på spørgsmålet om fasten er lignelserne om, at man ikke kan sy en ny lap på en gammel klædning og ikke hælde ny vin på gamle lædersække. Meningen er: Det nye, som Jesus bringer, er ikke bare en videreudvikling af det gamle. Jesus kommer ikke med et nyt regelsæt eller nye lovbud eller med en ny udlægning af loven. Han kommer ikke med en »lappeløsning« eller hjælp til selvhjælp, men han kommer med en *ny* glæde° og en *ny* tilgivelse°. Han tilbyder et helt *nyt* og grænsesprængende fællesskab°. Det har vi allerede set flere eksempler på i dette kapitel.

2,23-28: Aksplukningen på sabbatten

Intet bud er indskærpet så ofte i GT som budet om at holde sabbatten hellig. Der var detaljerede regler for, hvad der var tilladt og ikke tilladt på en sabbat. I 2.Mos.34,21 står: »selv når der skal pløjes eller høstes, skal du hvile.« Det, som Jesu disciple her gør, kan kaldes høstarbejde. Rabbinerne havde udviklet mere detaljerede forskrifter for, hvad man måtte og ikke måtte på en sabbat. Der var således 39 forskellige aktiviteter, som det var forbudt at udføre på en sabbat.

Jesus begrunder disciplenes adfærd ved at henvise til en hændelse, som er omtalt i 1.Sam.21,1-6: David var på sin flugt fra Saul kommet til præsten Akimelek i Nob. David beder præsten om noget at spise. Men han svarer, at han ikke har noget almindeligt brød. Kun det hellige brød. Ifølge 3.Mos.24,5-9 skulle der hver sabbat lægges tolv friskbagte brød på Herrens alter. De skulle lægges i to rækker med seks i hver. Over brødene skulle man komme røgelse som duftoffer. Efter at have ligget på alteret skulle brødene tilfalde præsterne. Men hos præsten Akimelek havde David fået lov til at spise af de hellige brød, da der ikke fandtes andet.

Nu vil Jesus sige til farisæerne: Når *David* på dette punkt kunne tillade sig at sætte sig ud over de religiøse forskrifter, må Jesu disciple vel også kunne gøre det. I begge tilfælde er der tale om et menneskeligt behov, som må gå forud for en rituel religiøs praksis.

Et problem her er, hvorfor Markusevangeliet taler om ypperstepræsten Ebjatar, mens vi i 1.Sam. 21 hører om præsten Akimelek. Ebjatar var søn af Akimelek, og han blev præst, efter at Akimelek var blevet myrdet på kong Sauls befaling (1.Sam.22,16-23). Det er svært at finde nogen forklaring på Markus' »fejltagelse«. Men det er måske en unøjagtighed, som vi gør til et større problem, end den har været for Markus.

Jesus tager en principiel stilling til sabbatsbudet med udsagnet i v.27: »Sabbatten blev til for menneskets skyld og ikke mennesket for sabbattens skyld.« Sabbatten er Guds gave til mennesket og har som sådan blivende gyldighed. Men den må ikke gøres til en byrde, så at mennesket bliver en slave af budet. Hermed gør Jesus Guds oprindelige skabelsesvilje gældende over for Moselovens og den jødiske traditions mange bud og regler.

Men endnu mere overraskende og radikal er Jesus, når han siger (v.28), at »Menneskesønnen er herre også over sabbatten«. Mht. betegnelsen Menneskesønnen se til 2,10. Hermed tager Jesus en myndighed, som intet menneske kunne tillade sig. Han stiller sig herved over Moselovens bud og regler og gør hermed krav på at tale med Guds egen autoritet - jf. også 2,7.

Kapitel 3

3,1-6: Helbredelsen af manden med den visne hånd

Konflikten mellem Jesus og de religiøse ledere optrappes. Allerede nu hænger deres ønske om at slå Jesus ihjel som en truende sky over ham (v.6).

Udtrykket: »de holdt øje med ham« (v.3), betyder egentlig, at de skyggede ham eller aflurede ham, som man gør med en mistænkelig eller kriminel person.

Som i 2,23-28 er det igen sabbatsbudet, som er i fokus. Og Jesu svar her falder i tråd med hans svar i 2,27. At gøre noget godt kan vel aldrig være i strid med lovens hensigt. Hvis man ikke må gøre det, som er godt på en sabbat, er lovens hensigt blevet kvalt af snævre regler. Og hvis Jesus her undlod at gøre det gode, som han

havde mulighed for, så ville han i praksis gøre det onde. Og det er vel heller ikke tilladt på en sabbat?

Jesus ser på dem med en blanding af vrede og bedrøvelse (v.5). Det er, som om deres hjerter er forhærdede. Det er, som om de er blinde over for Guds riges væsen. De er blinde over for kærlighedens væsen. De er blinde over for ham, som bringer Guds rige og Guds kærlighed til dem.

Men skønt de selv er blinde, lader Jesus dem erfare endnu et tegn på Guds riges magt og kærlighedens magt: Manden med den visne hånd rækker sin hånd ud, og den bliver helbredt.

I v. 6. får vi omtalt en højst usædvanlig sammensværgelse. Herodianerne var tilhængere af Herodes Antipas, som på den tid var romersk lydkonge i Galilæa. De kunne ikke have meget til fælles med farisæerne hverken i deres syn på den romerske statsmagt eller i deres religiøse idealer i det hele taget. Men her bliver de forenede mod en fælles fjende.

Kap. 3,7-6,13: Jesu ord og gerninger i Galilæa

Mens konflikt og konfrontation har været det gennemgående træk i det foregående, er det i dette hovedafsnit Jesu undergørende magt, som er i fokus. Markus tegner et billede af Jesus som stående midt i folkeskaren med mange syge, besatte og nødlidende omkring sig.

3,7-12: Store folkeskarer og mange helbredelser

Afsnittet er en kort beretning eller et resume. Det danner overgangen til det nye hovedafsnit.

Der er en slående modsætning mellem den skepsis og mistænksomhed, som de religiøse ledere har vist i det foregående, og den brede tilslutning, som Jesus får fra folkeskarerne. Alt imens farisæerne og de skriftkloge vil bremse Jesus, udbredes rygtet om ham mere og mere blandt den jævne befolkning. Skaren er stor i antal (v.7), og den kommer fra et vidtforgrenet geografisk område (v.8), se evt. på kortet i Bibellex. Også fra de hedenske områder nord og syd for Galilæa kommer man.

Igen møder vi det træk, at dæmonerne genkender Jesus (se til 1,24). Men de kender ham ikke som frelser. Derfor pålægges de tavshed.

3,13-19: Udvælgelsen af de tolv

Ofte i GT er vigtige begivenheder og åbenbaringer foregået på et *bjerg*. Vi kan tænke på Morias bjerg eller Sinajs bjerg, hvor Gud åbenbarede sig for Moses. Nu går Jesus op på et bjerg. Vi får ikke lokaliseret hvilket. Men at det foregår på et bjerg, understreger, at noget vigtigt skal ske. Bjerget er på en særlig måde stedet for Guds nærvær og for bøn.

Heroppe udvælger Jesus de tolv og indsætter dem i deres apostelembede. Ligesom Israels folk var et tolvstammefolk, lægger Jesus her grunden til et nyt tolvstammefolk. At tallet tolv har en særlig betydning, fremgår også af steder som Matt.19,28, Luk. 22,30.

Hensigten med udvælgelsen er dels, at de skulle *være* sammen

med Jesus, og dels at de skulle *sendes* ud for at prædike og bekræfte forkyndelsen med fuldmagtstegn i form af dæmonuddrivelser.

At Jesus udvælger de tolv, betyder ikke, at de var de eneste, som hørte med i kredsen omkring Jesus. Se f.eks.2,15. I Luk.6,13 kan vi også læse, at *blandt* disciplene valgte han sig de tolv ud. De tolv har altså udgjort *inderkredsen*. De blev på en særlig måde indviet i hans forkyndelse og lære. Og de blev udrustet med fuldmagt til at fortsætte Jesu gerning, når han ikke længere var iblandt dem. Vi må altså skelne mellem deres status som *disciple* - mange af dem var jo tidligere blevet kaldet som disciple - og deres indsættelse som *apostle,* som vi hører om her.

Mht. selve navnelisten skal bemærkes:

- Simon får her tilnavnet Peter. Det er den græske oversættelse af det aramaiske Kefas, som betyder klippe. Det siger ikke noget psykologisk om Peter. Han viste sig jo mange gange ikke som en klippe i menneskelig forstand. Men det siger noget om den grundlæggende betydning, Peter skulle få både *før* Jesu død og opstandelse og ikke mindst efter.
- Jakob og Johannes får tilnavnet »Boanerges«, hvilket betyder »Tordensønner«. Dette *kan* have noget med deres heftige temperament at gøre (se 9,38, Luk.9,54).
- Judas kaldes for Iskariot, hvilket sandsynligvis betyder »manden fra Kariot«. Vi ved dog ikke, hvor denne lokalitet har ligget.

Denne forsamling, som spændte helt fra fornægteren Peter til forræderen Judas, som rummede både en tolder og en zelot (frihedskæmper), udvalgte Jesus som begyndelsen på det nye gudsfolk.

3,20-30: Jesus og Beelzebul og bespottelse mod Helligånden

I afsnittet 3,20-35 er det gennemgående træk den manglende forståelse, Jesus møder dels fra sin nærmeste familie (v.20-21 og 31-35) og dels fra de skriftkloge (v.22-30), ja, fra de sidstnævnte møder han endda afsky og bespottelse.

At hans familie vil prøve at »få fat i ham« (v.21), er sikkert

forsøgt i bedste mening. De har ikke forstået hans anliggende, og de har været bekymrede både på hans vegne og for familiens ry og rygte.

Mere hård er beskyldningen fra de skriftkloge, som er kommet ned fra Jerusalem (v.22). Rygtet om Jesus har bredt sig så meget, at man fra Jerusalem har sendt en delegation af skriftkloge til Galilæa. Man kan vel dårligt forestille sig en mere skarp beskyldning. Først: Han er besat af Beelzebul. Dernæst: Det er ved dæmonernes fyrste, at han uddriver dæmonerne.

Vi ved ikke helt, hvorfra navnet Beelzebul stammer, men det har i de skriftlærdes mund været et foragteligt og nedsættende navn for dæmonernes fyrste, Djævelen. Jesus anklages altså for at stå i ledtog med Satan° selv.

Jesus svarer ved at anvende to billeder. Først billedet af et rige, som er kommet i splid med sig selv. Dernæst billedet af et hus, som er kommet i splid med sig selv (v.24-25). Enhver ved, at hvis der er intern splid enten i et hus eller i et rige, så vil dette hus eller rige let falde fra hinanden og gå i opløsning.

Jesu argumentation er: I har jo selv set de mange dæmonuddrivelser med egne øjne. De er jo hver for sig udtryk for, at Satan bliver bekriget og besejret af en stærkere magt. Hvordan kan I så påstå, at det er Satan, der bekriger sig selv. Det ville jo betyde borgerkrig og indbyrdes splid i Satans rige.

Derfor må konklusionen være, at Jesu magt er stærkere end Satans (v.27). Jesus ser Satan, som den øverste i et satanisk hierarki. Han er fyrste for de onde ånders hus. I dette hus holder man alle dem, der er besat af Satan, som gidsler eller som bytte. *I dette hus* er Jesus trængt ind og har fravristet Satan sit bytte. Jesu gerning betyder den endegyldige overvindelse af den Onde.

Holdningen til Jesus er hermed drevet ud til det yderste: *Enten* er han Djævelens redskab, *eller* også er han Guds søn, der er kommet for at befri mennesker fra Djævelens magt.

V.28-29 har været en anfægtelse for mange. Hvad er det for en synd, der ikke er tilgivelse for? Vi må forstå dette ord i den sammenhæng, hvor det står. Det er talt til dem, som *har* erfaret Guds riges kraft i Jesu undergerninger og dæmonuddrivelser, men

som bevidst har fornægtet den. Ja, ikke bare det. De har bevidst modarbejdet Guds kraft og Guds åbenbaring°. De har kaldt Guds gerning for Satans gerning. Herved har de modarbejdet Guds ånd, som har ønsket at overbevise dem. For *denne* synd er der ingen tilgivelse. Ja, de, som har det sådan, søger slet ikke Guds tilgivelse.

3,31-35: Jesu sande slægtninge

Det er på en måde en smertelig tildragelse, vi har gengivet her. Som vi så i v.20-21, havde Jesu nærmeste familie svært ved at acceptere det, han sagde og gjorde. De er åbenbart rejst fra Nazaret til Kapernaum for at opsøge ham. Hans brødre og søstre må være mindre søskende, som Maria og Josef har fået på et senere tidspunkt. Josef hører vi ikke noget til. Sandsynligvis er han død.

Vi kan undre os over, at Maria er så uforstående. Hun havde jo haft de uforglemmelige oplevelser i forbindelse med undfangelsen og englen Gabriels besøg. Hun havde »gemt alle disse ord i sit hjerte«, som hyrderne havde talt til hende, da barnet blev født. Men vi må samtidig huske på, at Maria har været en mor som alle andre. Hun har haft den samme moderfølelse og de samme bekymringer som andre mødre. Hun har sikkert med bekymring hørt om den modstand, ja, afsky, som Jesus mødte. Hun har sikkert kendt til skuffelsen over, at det ikke gik ham, som hun havde regnet med osv.

Jesu svar forekommer hårdt. Han vil sikkert ikke hermed afskrive sin kødelige familie - jf. også hans omsorg for sin mor, da han hang på korset. NT taler jo også mange steder om betydningen af gode familierelationer. Men alligevel siger han, at hvor gode og dybe biologiske familiebånd end kan blive, så er der en familie, hvor båndene er endnu dybere, og hvor slægtskabet er evigt. Det er i Guds store familie.

Kapitel 4

Markus gengiver kun få længere tale-afsnit og lignelser af Jesus. Men kapitel 4,1-34 er ét langt tale-afsnit. Både lig-

nelserne og det øvrige tale-stof belyser emnet: Guds rige.
Afsnittet kan disponeres således:
V.1-2: Indledning
V.3-9: Lignelsen om sædemanden
V.10-12: Jesu ord om skellet mellem tro og vantro
V.13-20: Udlægning af lignelsen om sædemanden
V.21-25: Billedord om lyset i stagen
V.26-29: Lignelsen om sæden, der vokser af sig selv
V.30-32: Lignelsen om sennepsfrøet.
V.33-34: Afslutning

4,1-20: Lignelsen om sædemanden

V.1-2 giver en scenebeskrivelse. Jesus taler til en stor skare. Han sætter sig i en båd ude på søen, mens folket lytter stående på søens bred. Det er tydeligt, at lignelserne ønskes hørt af en større mængde - se også v. 33-34. Imidlertid er ordene i v. 10-12 og 13-20 kun henvendt til disciplene og inderkredsen (se v.10).

Lignelsen, v.3-9

Lignelsen giver en malerisk beskrivelse af en bonde, som udstrør sin sæd. På trods af misvækst og en stor spildprocent kommer der dog en overvældende høst til sidst.

Et spørgsmål til selve lignelsesfortællingen kan være: Er det virkelig en normal bondes fremgangsmåde at udstrø sæden på den måde? Er det ikke overdreven ødselhed at udstrø sæden på steder, hvor man ved, at spireevnen er minimal? Og: Er en høst på op til 100 fold ikke helt overdreven og urealistisk?

Der er nogle, der vil hævde, at i Palæstina ville bondens fremgangsmåde ikke være unormal. Det var almindeligt, at såningen fandt sted, *før* man pløjede. Derfor såede bonden også på den tiltrampede sti. Og derfor faldt der også sædekorn på klippegrunden. Kalkklipperne var ikke synlige på den upløjede mark. Og derfor vidste man heller ikke på så-tidspunktet, hvor tidslerne senere ville spire og vokse op.

Imidlertid kan det også være en bevidst »overdrivelse« fra Jesu side, at så stor en del af sæden gik til spilde. Ligesom den overvældende store høst kan være en bevidst overdrivelse. Der er flere andre af Jesu lignelser, som spiller på en overraskelse eller overdrivelse (f.eks. hyrden, der forlader de 99 for at lede efter det ene får, en tjener, som skylder sin herre ca. 35 mio. kr. osv.). Disse »overraskelsesmomenter« er med til at give fortællingen farve og er med til at understrege pointen. I dette tilfælde: Modsætningen mellem den spildte sæd og den overdrevent store høst.

Det fremgår ikke direkte af lignelsesfortællingen, hvad den handler om. Vi vil komme nærmere ind på det ved gennemgangen af v.13-20. Men taget sammen med de to andre lignelser i dette kapitel, hvor det utvetydigt er sagt, at de handler om Guds rige (v.26 og 30), kan der ikke være tvivl om, at også denne lignelse handler om Guds rige, som trods modstand og tilsyneladende mislykkethed dog skal bryde igennem.

Imidlertid er det også en lignelse om at *høre* Jesu budskab på den rette måde. Den slutter med opfordringen: »Den, der har ører at høre med, skal høre!« Det er også meningen med Jesu udlægning af lignelsen (v.13-20).

Skellet mellem tro og vantro (v.10-12)

Til inderkredsen bestående af de tolv og andre af sine faste ledsagere siger Jesus disse ord, som har været meget omdiskuterede. Jesus stiller her to grupper over for hinanden. På den ene side er der *jer,* som har fået betroet Guds riges hemmelighed. På den anden side er der *dem udenfor.* Om disse sidste siges det, at de får alt i *lignelser.* Der er altså en modsætning mellem dette at kende Guds riges hemmelighed og så dette at få det i lignelser. Vi er nok vant til at tænke på Jesu lignelser som små, anskueliggørende fortællinger, som er med til at klargøre. Men her siges det, at lignelserne virker tilslørende.

For at forstå meningen her må vi være klar over, at ordet, som er oversat med lignelse (masjal), ikke her betyder lignelse som fortælleform - altså en lille, anskueliggørende fortælling. Ordet kan også betyde gåde, gådefuld tale eller billedtale. Noget som ikke er umiddelbart forståeligt og gennemskueligt.

Endvidere må vi lægge mærke til ordet *hemmelighed.* Ordet i

grundteksten er egentlig *mysterium.* Ordet dækker i GT over det, som er skjult hos Gud. Det, som intet øje har set, og intet øre har hørt. Det, som må *åbenbares,* for at blive tilgængeligt for mennesker.

Betydningen af Jesu ord bliver herved: *I* (disciplene, inderkredsen) har fået Guds riges hemmelighed åbenbaret. For *de andre* forbliver denne hemmelighed tilsløret og gådefuld.

Guds riges hemmelighed må i sammenhængen her være hemmeligheden om, at Guds rige er kommet nær i Jesus (1,15). Flere steder i evangelierne fremgår det, at Guds rige er nærværende i Jesu person og gerninger (Matt.12,28, Luk.17,21). At Guds rige skulle komme på *denne* måde, det er mysteriet og hemmeligheden. Guds rige kom ikke i pragt og magt, men i tilsyneladende ringhed og under stor modsigelse. Sådan har Gud villet det.

Jesu budskab virkede ikke med overbevisende magt eller med tvingende logik. Hans ord og gerninger vakte ikke automatisk tro hos tilhørerne. Det gjaldt også Jesu lignelser. Selv om de i sig selv var klare fortællinger, virkede de ikke uden videre til tro og modtagelse.

Nok ønskede Jesus at kalde, indbyde og drage alle og enhver til sig, men forargelsens og forhærdelsens mulighed var altid til stede. Hvordan kan et menneske tillade sig at tale med en myndighed, som Jesus gjorde? Hvordan kan et menneske tillade sig at sige, at han ved sine dæmonuddrivelser har besejret den Onde? Derfor virkede Jesu ord og gerning til tro° og vantro°. Han gjorde samme erfaring, som profeterne før ham og apostlene efter ham. Derfor tolker Jesus også sin egen gerning i lyset af Esajas-citatet: »for at de skal se og se, men intet forstå.....« (v.12). Dette citat bliver i denne sammenhæng et alvorligt ord om forhærdelsens mulighed. Et menneske (eller et folk) kan forhærde sig så meget, at Gud til sidst forhærder dette menneske.

Jesu udlægning af lignelsen (v.13-20)

Som sagt mundede Jesu lignelsesfortælling ud i opfordringen: »Den, der har ører at høre med, han skal høre!« Netop fordi Guds rige er »skjult« i Jesu person og gerning, er der behov for denne

appel til agtpågivenhed. Derfor udlægges lignelsen nu således, at de forskellige typer jordbund sammenlignes med forskellige måder at høre budskabet på. Ordet (logos, v.14) må være det ord og det budskab, som Jesus selv bringer.

Vi skal næppe forstå denne udlægning således, at Jesus vil gruppere mennesker i fire forskellige psykologiske typer og temperamenter. Heller ikke skal vi tale om tre typer af falske kristne over for de sande kristne, som tager imod Guds ord. Jesus vil snarere pege på nogle af de faktorer, som for *alle* kan være hindringer for at høre budskabet fra Gud.

Som den hårde og tiltrampede vej er uimodtagelig for sædekornene, kan et menneskehjerte være hårdt og uimodtageligt for Guds ord. Og så kan Satan stå ved »vejkanten« og samle de udstrøede korn op (v.14-15). Som sædekornene, der sås på klippegrunden, ikke slår dybe rødder og derfor er et let bytte for vind og vejr, kan et menneske høre Guds ord, uden at det får lov til at præge og forme ens liv. Derved bliver mennesket et lettere bytte, når trængselen og forfølgelsen kommer (v.16-17). Som tidslerne kan skyde op og kvæle sæden, kan rigdom og bekymringer for det, som hører denne verden til, svulme op og kvæle Guds ord (v.18-19).

Men på trods af alle disse hindringer er lignelsens højdepunkt dog den overvældende store høst (v.20), som sprænger alle rammer. Kontrasten mellem de mange mislykkede forsøg og den overvældende høst er slående.

På trods af mange menneskelige hindringer formår *Gud* at skabe høsten. Eller sagt med andre ord: Selv om Guds riges hemmelighed er tilsløret for de mange (v.10-12), og selv om budskabet om Jesus - både på hans egen tid og i dag - bliver mødt med megen vantro, så skal Guds rige dog sejre.

Dette kan også være en trøst til kristne i dag, som kan sukke over de mange hindringer og de tilsyneladende sparsomme resultater af deres indsats.

4,21-25: Lyset på stagen

Afsnittet er bygget op over to små lignelser eller billedord. Dels om lyset, som ikke er beregnet til at blive skjult, men som er

beregnet til at blive sat på en stage (v.21-22). Dels om at få tilmålt med det samme mål, som man selv tilmåler med (v.24). En skæppe (v.21) er et rummål på ca. 9 liter. Et »mål« (v.24) er et rummål på ca. 13 liter. De to lignelser har måske været ordsprog, som var kendte i samtiden. Men nu giver Jesus dem et nyt indhold.

Meningen må i sammenhængen være, at selv om Guds rige er en hemmelighed for de mange (v.10-11), så ønsker Jesus, at det skal gøres kendt og åbenbares. Eller ordet kan være ment som et løfte om, at selv om Guds rige nu synes at være skjult i Jesu ringe skikkelse, så skal det dog en dag blive synligt for alle.

Det andet ordsprog, at en får tilmålt med det samme mål, som man selv måler med, kan umiddelbart tolkes som en »gengældelseslov«. Gud vil dømme mennesker i forhold til deres liv og gerninger. Men i sammenhængen her, hvor temaet er »Guds rige«, må meningen være: Den, som åbner sig for Guds riges hemmelighed, skal få lov til at se mere og mere (den, der har, ham skal der gives), mens for den, som ikke vil høre, bliver skallen omkring ham stadig hårdere og tykkere (den, der ikke har, fra ham skal selv det tages, som han har).

4,26-32: Lignelsen om sæden, der vokser af sig selv. Lignelsen om sennepsfrøet

Om disse to små lignelser (lignelsen om sæden, der vokser af sig selv, findes kun i Markusevangeliet) bliver det sagt direkte, at de handler om Guds rige. »Med Guds rige er det ligesom« (v.26), »Hvad skal vi sammenligne Guds rige med?« (v.30). De to lignelser kaldes ofte for kontrastlignelser. Pointen er den slående *kontrast* mellem på den ene side det, som er ringe og småt - hhv. bondens arbejdsindsats i den første lignelse og sennepsfrøet i den anden lignelse - og på den anden side det, som er stort - hhv. høsten i den første lignelse og sennepstræet i den anden lignelse.

Forståret om Guds rige siger de to lignelser: Guds riges begyndelse ser småt og ubetydeligt ud. Jesu gerning blev på mange måder overskygget af modsigelse og vantro. Men - og det er lignelsernes trøst - på trods af dette er det Guds riges begyndelse. Selv om bondens arbejde med at så ikke umiddelbart giver synlige resultater,

så er høstens storhed gemt i dette arbejde. Selv om det lille mikroskopiske sennepsfrø tager sig ud af så lidt, er det store, fuldvoksne træ dog gemt i dette lille frø.

Vi kan forstå lignelserne som en trøst i menighedens nuværende situation: Selv om vi ikke ser de store resultater af arbejdet, er det dog ikke forgæves. Storheden er skjult i det, som er småt. Engang skal høsten komme. Da skal Guds rige bryde igennem sejrende og synligt for alle.

4,33-34: Afslutning på lignelsestalen

Versene viser sammenfattende hensigten med det store lignelseskapitel. Jesus ville gøre sit budskab fatteligt, så langt det var muligt - vel vidende, at meget stadigvæk ville være skjult.

4,35-41: Stormen på søen

Nu følger fire fortællinger om Jesu store undergerninger. Jesus er i hver af disse fortællinger dybt forbundet med mennesker i nød og fortvivlelse. Han viser sig her som herre over de magter, som ødelægger og fordærver menneskelivet: naturens truende magt (4,35-41), dæmonernes magt (5,1-20), sygdom og død (5,21-43). Alle tre beretninger er af Markus gengivet malerisk og detaljeret med al ønskelig drama og spænding.

Sejlads på Genesaret Sø har ikke været ukendt for disciplene. De har også vidst, hvor farlig søen, der var omgivet af højdedrag, kunne være, når en pludselig hvirvelstorm blæste hen over den. Næsten bebrejdende lyder deres bøn til Jesus: »Mester, er du ligeglad med, at vi går under?« (v.38). Jesus viser sin magt og myndighed i, at han *truer* ad stormen og søen. Vi kommer naturligt til at tænke på, hvordan Jesus også truede ad den onde ånd (1,25). Selv de stærke, ødelæggende kræfter må bøje sig, når Jesus truer ad dem. Vi kan også tænke på, hvordan Gud flere steder i GT er beskrevet som den, der er herre over havet og bølgerne (Sl.74,13; 104,5-9).

Efter at stormen og bølgerne igen har lagt sig, bebrejder Jesus disciplene deres manglende tro (v.40): »Har I endnu ikke tro?« Vi

møder i evangelierne både den tanke, at disciplene på en særlig måde bliver indviet og undervist i Jesu lære. De har fået åbenbaret »Guds riges hemmelighed«. Men samtidig møder vi gang på gang deres manglende forståelse for, hvem Jesus er (7,18; 8,17-18.32). Tro og vantro, forståelse og uforstand har også kæmpet mod hinanden hos disciplene.

Heller ikke dette under fremkalder egentlig tro hos disciplene, men snarere frygt og undren (v.41). De har oplevet at være på »hellig grund«. De har mødt overmenneskelige og overnaturlige kræfter. Heroverfor må de reagere med frygt og undren (se også 5,15).

Kapitel 5

5,1-20: Den besatte i gerasenernes land

Først beskrives besættelsens farlige karakter (v.1-5), dernæst samtalen mellem Jesus og dæmonen (6-12), selve uddrivelsen (v.13), følgen af uddrivelsen: Man beder Jesus om at forlade området (v.14-17), samtalen mellem Jesus og manden, der havde været besat (v.18-20).

Vi kan ikke lokalisere »gerasenernes land«. Men vi må stadigvæk være i området omkring Genesaret Sø (v.1). Vi hører her for første gang i Markusevangeliet om, at Jesus opholder sig i hedensk område.

Den besatte opholder sig i gravhulerne. Gravhulerne blev set på som urene og som bolig for de onde ånder. Den dramatiske beskrivelse af den besattes adfærd (v.3-5) viser, hvor vild og ukontrollabel den dæmoniske ondskab er. Her er en magt så stærk, at det ligger uden for menneskets mulighed at tæmme den.

I dæmonens samtale med Jesus (v.6-10) ser vi, at vi ikke kan skelne mellem dæmonen og det besatte menneske. Den besatte har ikke en selvstændig identitet. Hans identitet er opslugt af dæmonen.

Som vi før har set eksempler på (1,24), genkender dæmonen umiddelbart Jesus (v.7). De onde ånder er en virkelighed og kan godt besidde overnaturlig magt.

Jesus spørger om den besattes navn (v.9). I dette at kende navnet ligger forudsætningen for at få magt over dæmonen. Dæmonens navn er Legion. Ordet var betegnelse for romernes største militære enhed, 6000 mand. Vi får her et glimt ind i de onde ånders hær. Vi ser krigen i åndeverdenen. En hel hær af urene ånder har i denne ene mand sammensvoret sig til kamp mod *ham,* som bringer Guds riges kraft og magt med sig.

Dæmonerne har imidlertid indset deres afmagt og beder om at få lov til at fare over i svineflokken. Den tanke, at de onde ånder ikke bare bliver tilintetgjort ved at blive uddrevet, finder vi også andre steder, f.eks. Matt.12,43: »Når den urene ånd er drevet ud af et menneske, flakker den om i øde egne og søger hvile, men finder den ikke.«

At det var en svineflok, viser, at vi er i hedensk område. Svinet var for jøden et urent dyr. Der er noget gådefuldt og uforklarligt over scenen med svinene, der styrtes i afgrunden (v.13). Vi gør nok klogest i at lade den stå i dens gådefuldhed. Som et vidnesbyrd om, at dæmonien er ustyrlig og ukontrollabel, men også som et vidnesbyrd om, at dæmonerne må vige for Jesu magt.

At store skarer strømmer til, er forklarligt nok. De fyldes med frygt (v.15). Dels pga. tabet af svinene, dels fordi de véd sig stående over for stærke og overnaturlige kræfter. Synet af den tidligere besatte, som nu sidder der ved fuld sans og samling, indgyder naturligt frygt og undren. Så stærk er deres frygt, at de beder Jesus om at forlade deres område.

Manden, som havde været besat, beder derimod om at få lov til at følge med Jesus. Det afslår Jesus imidlertid. Han bliver »omadresseret« til sine egne. Denne mand bliver således den første forkynder af budskabet i hedningeland. Det kan undre os, at Jesus umiddelbart sender denne mand ud for at forkynde evangeliet, mens disciplene måtte igennem en længere oplæringstid. Det kan også undre, at mens Jesus andre steder udsteder tavshedsbud mod at fortælle om hans undere (1,34, 1,44, 5,43), får denne mand ordre til frit at udbasunere budskabet. Jesu tanke kan være, at han med denne mand som redskab bevidst ønsker at overskride tærskelen

til hedningeland og give hedningerne et glimt af det budskab, som senere skulle nå ud til alle folkeslag.

5,21-43: Helbredelsen af Jairus' datter. Kvinden med blødninger

Han, som har vist sig stærkere end naturens kræfter (4,35-41) og stærkere end ondskabens åndehær (5,1-20), viser sig her som værende stærkere end sygdom. Ja, selv ikke ved menneskelivets yderste grænse gør han holdt.

Vi har i dette afsnit to underfortællinger, som er flettet ind i hinanden. Vi kan disponere afsnittet således: V.21-23: Jesu møde med Jairus, 24-34: Helbredelsen af kvinden med blødninger og samtalen med hende, 35-37: På vej til Jairus' hus, 38-41: I Jairus' hus, opvækkelsen af datteren.

En synagogeforstanders hverv bestod i at sørge for synagogen og forløbet af gudstjenesten. At en synagogeforstander opsøgte Jesus, var langtfra nogen selvfølge. Ofte tilhørte synagogeforstanderen farisæerpartiet. Men her tvinger nøden ham. Ærligt lægger han sin nød og fortvivlelse frem for Jesus (v.22-23).

På vejen til synagogeforstanderens hus bliver Jesus afbrudt og forsinket af kvinden med blødninger. Hendes menneskeligt set håbløse situation beskrives detaljeret i v.25-26. Blødningerne, som hun har haft, har sikkert været vedvarende menstruationssmerter. Ifølge 3.Mos.15,25ff. var en sådan kvinde kultisk uren og stod uden for et normalt menneskeligt fællesskab.

Hun har haft en sådan tillid til Jesus, at hun håbede bare ved en svag berøring at kunne blive helbredt. Hun har nok haft den forestilling, at magiske og overnaturlige kræfter kunne overføres ved berøring. Sådan var det med mange hedenske helbredere og mirakelmænd.

Men Jesus vil ikke bare nøjes med en magisk kraftoverføring. Han ønsker en personlig kontakt (v.30). Han ønsker at føre kvinden ind i et personligt tillidsforhold. Derfor spørger han: »Hvem rørte ved mit tøj?« Kvinden opfatter disse ord som dømmende og inkvisitoriske. Hun er klar over, at hun som kultisk uren har gjort

sig skyldig i lovbrud. Derfor er hun »skælvende af skræk«(v.33). Men Jesu hensigt med spørgsmålet er helt anderledes. Han sender hende bort med de opløftende ord: »Din tro har frelst dig. Gå bort med fred, og vær helbredt for din lidelse!« (v.34). Han vil ikke, at helbredelsen bare skal ligne en udstrømning af upersonlig kraft. Han ønsker at etablere et personligt fællesskab med hende. Jesus har i kvindens handling set en spirende tro. Hendes længsel, hendes påtrængenhed, hendes vilje til at trodse alt for at røre ved ham kalder Jesus for tro.

Ordet frelse° har i evangelierne ofte en omfattende betydning. Både den fysiske og den åndelige frelse og helbredelse må tænkes med. Også ordet fred° (shalom) har en omfattende betydning. Ordet kan også betyde helhed, sammenhæng. Den helhed, som består i, at forholdet til Gud er helt og ret.

Med v. 35 genoptages den afbrudte tråd fra v. 24. Jesus er blevet opholdt og forsinket af kvinden. Og nu kommer dødsbudskabet fra synagogeforstanderens hus. Men Jesus trodser dødsbudskabet med de stærke og myndige ord: »Frygt ikke, tro kun.« Med tro mener Jesus her tilliden til ham selv og hans magt - jf. kvindens tro ovenfor.

Som oftest ønsker Jesus ikke, at hans undere skal være offentlige demonstrationer. Han tillader kun Peter, Jakob og Johannes at være med. Se også 9,2; 14,33.

Den larmende hob (v.39) må være professionelle grædekoner. Det var en del af ritualet ved dødsfald, at grædekoner blev tilkaldt. At deres sorg ikke har været så ægte, ses måske af, at de uden videre kunne slå over i latter.

Ordene »Barnet er ikke død, hun sover«, *kunne* betyde, at pigen efter Jesu mening ligger i bevidstløs tilstand og ikke er rigtig død. Mere sandsynligt er det dog, at han hermed betegner døden som noget midlertidigt. For mennesker er døden noget uigenkaldeligt. Men Jesus ser bag om dødens søvn og ser det liv, som han nu ved Guds kraft vil genrejse.

Med ordene »Talitha kum« lægger han hånden på pigen og rejser hende op. De aramaiske ord er bevaret i den græske tekst. Det er et træk, som tyder på, at der ligger en øjenvidneskildring til grund.

Måske er det Peter, der har viderebragt begivenheden. De ord, som Jesus udtalte, da han brød dødens uigenkaldelighed, har været så stærke, at de har mejslet sig fast i hukommelsen på den eller dem, som har genfortalt begivenheden.

Vi har i afsnittet 5,21-43 mødt Jesu magt, som end ikke standser ved dødens grænse. Men vi har også mødt to mennesker, som hver på sin måde har turdet tage troens skridt.

Kapitel 6

6,1-6: Jesus i Nazaret

Det siges ikke, at det er i Nazaret, dette foregår. Men det er overvejende sandsynligt. Hændelsen minder om det, som er fortalt i Luk.4,14-30. Om det er den samme hændelse, ved vi ikke. Jesus kan have besøgt synagogen i Nazaret flere gange. Vi har tidligere hørt om, hvordan hans egen familie har taget anstød af hans optræden (3,21). Her gælder det samme for Jesu bysbørn.

På den ene side gør hans visdom og magt et dybt indtryk på dem. Det overgår alt det, de tidligere har set. Men på den anden side ligger også her kimen til forargelse. Folk i Nazaret kendte jo Jesu familie, hans mor, hans søskende. De kendte hans barndom og opvækst. De kendte hans baggrund og hans arbejde. Men at *denne* mand, hvis opvækst, miljø og familie de kendte, skulle kunne tale med en sådan myndighed og tale så udfordrende til sine egne bysbørn, *det* var forargeligt.

Ordet, som er oversat med »forarget« (v.3), betyder noget mere end at »føle sig krænket«, »trådt på« osv. Det græske ord for forargelse (skandalon) betyder egl. stillepinden i en fælde, som anvendes til at fange dyr. Eller det bruges om selve fælden. Markus siger altså her om indbyggerne i Nazaret, at de blev bragt til *fald*, fordi de ikke kunne acceptere, at tømreren fra deres egen by skulle tale så udfordrende og myndigt.

Det gør alt sammen, at Jesus ikke kan fortsætte sin gerning i Nazaret (v.5). Jesu undere hører hjemme i troens atmosfære. Han ønsker ikke, at underne skal stå alene, men at de skal føre ind i et

personligt forhold til ham selv. Underne rummer et tilbud om frelse - fysisk og åndeligt - og hvor dette tilbud afslås, kan Jesus ikke udføre et under.

På en måde ligger dette dobbelte om Jesus som både menneske og Guds søn gemt i denne hændelse. Han *var* Marias søn, sine brødres brødre, han *var* jo tømreren fra Nazaret. Men alligevel havde han en myndighed og magt, som gik langt ud over dette. Her ligger troens mysterium - og dermed også forargelsens mulighed.

6,7-13: Jesus sender de tolv ud

Udsendelsen her af de tolv er ikke en endelig udsendelse. Der var stadigvæk meget, som disciplene skulle lære i samværet med Jesus.

Men vi må formode, at de nu har modtaget deres indledende undervisning og er nået dertil, hvor de kan sendes ud alene og få en forsmag på det, som skulle være deres opgave engang, når Jesus ikke længere var iblandt dem.

Da Jesus havde indsat dem i deres apostelembede, havde han gjort det »for at de skulle være sammen med ham, og for at han kunne sende dem ud for at prædike og have magt til at uddrive dæmoner« (3,14-16). Jesus har altså villet, at de skulle fortsætte og udvide hans egen virksomhed. De havde ikke i sig selv nogen myndighed eller kompetence, men Jesus *gav* dem denne magt (v.7). I v.7 nævnes særligt deres magt til at uddrive onde ånder. I v. 12 nævnes deres prædiken til omvendelse. Men prædiken til omvendelse har uden tvivl også været en proklamation af, at Guds rige er kommet nær (1,15, Matt.10,7). De har altså fået magt til i ord og i synlige tegn at bringe Guds rige og frelse til mennesker.

At de blev sendt ud to og to, var en almindelig jødisk praksis. I Ap.G. kan vi også læse, at de første missionærer ofte rejste to og to, f.eks. Paulus og Silas.

Deres udrustning til rejsen er meget sparsom (v.8-9). Også deres livsstil skal være udtryk for den uforbeholdne tillid til Gud og hans omsorg. Den er også udtryk for, at deres ærinde har hast. De må være kampberedte og ikke sløve hen i magelighed og luksus.

At de skal blive i det hus, som de kommer ind i (v.10), er vel

udtryk for, at de også konkret må stole på, at Gud leder dem det rigtige sted hen.

At ryste støvet af fødderne var for en jøde udtryk for, at man brød fællesskabet. En jøde rystede støvet af fødderne, når han forlod hedningernes område. Hvis Jesu disciple gjorde det samme mod en jøde, var det derfor et meget talende vidnesbyrd.

Salvning med olie (v.13) blev i datiden anvendt som et middel mod helbredelse af sår (se Luk.10,34). Vi har også i Jak.5,14 et vidnesbyrd om, at sygesalvning har været brugt i de ældste menigheder.

Kap. 6,14-8,26: Jesus på vandring - i og uden for Galilæa

Dette hovedafsnit fortæller om en række forskellige begivenheder, uden at der er nogen påviselig indre sammenhæng. Et typisk træk er det dog, at der fortælles om, hvordan Jesus også bevæger sig uden for Galilæa (7,24-30, 7,31-37) og ind i hedensk område.

6,14-29: Johannes Døberens død

Afsnittet her har i Markus' disposition karakter af et indskud mellem disciplenes udsendelse (7-13) og deres tilbagekomst (v.30).

Den Herodes, som der her er tale om, er Herodes Antipas, som var en af Herodes den Stores tre sønner. Efter Herodes den Stores død år 4 f.Kr. blev hans rige delt mellem hans tre sønner, og Herodes Antipas regerede over Galilæa og Peræa. Hans officielle titel var »tetrark«, fjerdingsfyrste. Han yndede at kalde sig konge, men i virkeligheden var han vasal under den romerske kejser.

Rygtet om Jesus er nået vidt omkring, og det er ikke overraskende, at det også er nået til Herodes. I folkemunde har der floreret mange forskellige spekulationer om, hvem Jesus var. I hvert fald har man anset ham for at være en betydelig profetisk skikkelse (se også 8,28). En opfattelse har været, at han var Johannes Døber, som var genopstået. Der har nok i Jesu forkyndelse været en myndighed og udfordring, som har mindet om Johannes Døberen. Desuden er han også blevet anset for at være Elias. Ud fra Mal.3,23 var der i jødedommen en udbredt forventning om, at Elias skulle vende tilbage i de sidste tider: »Se, jeg sender profeten Elias til jer, før Herrens dag kommer, den store og frygtelige.« Andre har sagt om Jesus, at »det er en profet ligesom en af de gamle profeter«. Man har haft en forhåbning om, at snart ville en profet igen træde frem, efter at profetiens ånd i mange år havde været stum.

Herodes, som altså havde været skyld i, at Johannes Døberen var blevet henrettet, og som sikkert aldrig har kunnet glemme denne skikkelse, siger: »Den Johannes, som jeg har halshugget, han er stået op!« (v.16).

Dette giver Markus anledning til at lave et tilbageblik og fortælle om, hvordan det gik til, da Herodes lod Johannes Døberen henrette.

V.17-20 fortæller om forholdet mellem Herodes Antipas og Johannes Døberen. Johannes har påpeget det forkastelige i, at Herodes havde giftet sig med sin brors hustru. Der synes at være en mindre historisk unøjagtighed her, idet vi ved fra en af samtidens historieskrivere, at Herodias ikke havde været gift med broderen Filip, men med en halvbroder til dem, som også hed Herodes. Hvordan vi skal forholde os til en sådan tilsyneladende unøjagtighed, er imidlertid ikke afgørende for beretningen.

Herodes' forhold til Johannes har åbenbart været meget blandet. Frygt har været blandet med en vis respekt og beundring (v.20).

V.21-29 fortæller dramatisk og makabert om det forløb, som førte til Johannes Døberens henrettelse. Vi får et lille indblik i det løsslupne og umoralske liv, som nok har været typisk for Herodes' hof. Så løssluppent, at selv et afhugget hoved kunne bruges som en del af underholdningen ved festen.

Skjult i denne beretning ligger også et forvarsel om, at som det gik forløberen, kan det også gå ham, som han var forløber for.

6,30-44: Jesus bespiser de 5000

V. 30 tager tråden op fra v.7-13, hvor vi har hørt om udsendelsen af de tolv. Nu samles de igen. Her bruges ordet apostle om de tolv. Det bruges ellers sjældent i evangelierne. Ordet betyder en, som er sendt med fuldmagt.

Jesus ønsker nu at tage disciplene med til et øde sted, men rygtet er gået foran dem, og en stor skare strømmer til. Måske har de tolvs udsendelse skabt så stor opmærksomhed, at en så stor skare nu samler sig. Hvor på landkortet vi er, er svært at lokalisere. Men vi er i et øde område nær ved søen.

Jesu medlidenhed med skaren (v.34) retter sig både mod deres fysiske og åndelige nød. Han ser en skare, der er som får uden hyrde. Flere steder i GT beskrives folket som får uden hyrde. Se især Ez.34,1-10. De er uden kendskab til Gud, som er deres sande hyrde. Folket havde også en forventning om, at Messias skulle være som en ny hyrde for folket. Ez.34,23, Jer.23,4. Jesus siger

hermed indirekte, at *han* som en hyrde vil samle en hjord omkring sig, som skal stå under hans vejledning og beskyttelse.

Livligt, menneskeligt og detaljeret gengives nu samtalen mellem Jesus og disciplene om, hvordan de skal skaffe mad til den sultende menneskemasse. Disciplenes umiddelbare reaktion og deres simple regnestykke er med til at sætte underet i relief. Her sprænges virkelig alle menneskelige regnestykker. Højdepunktet er v.41, hvor vi hører, at »Jesus tog de fem brød og de to fisk, så op mod himlen og velsignede dem, brød brødet og gav sine disciple dem...« Jesus handler her, sådan som en familiefar efter jødisk skik gjorde forud for måltidet. Han holdt brødet frem og velsignede det. Det har også været naturligt for Jesus at rette blikket opad. Det var den normale stilling for bøn.

Vi kan imidlertid ikke læse om dette bespisningsunder uden også at sætte det ind i en større sammenhæng:

a. Vore tanker ledes hen på det, Israel erfarede under ørkenvandringen. Med Moses som redskab fik de også lov til at opleve et himmelsk brødunder. Vagtler fløj så lavt, at de kunne række hånden ud og gribe dem. Og om morgenen var jorden dækket af et fint lag manna. Læs 2.Mos.16. Ved bespisningen af de 5000 mennesker viser Jesus sig som den nye Moses (5.Mos.18,15).
b. Også Elias oplevede et brødunder. Da han var i enkens hus i Sarepta, oplevede de på underfuld vis, at melkrukken trods hungersnød og fattigdom aldrig blev tom.
c. Selv om nadveren ikke er nævnt på noget sted i teksten, er det, som om at Jesus forudgriber nadverens indstiftelse, da han velsigner og bryder brødet. Der er et tankevækkende sammenfald mellem ordene i v.41 og nadverens indstiftelsesord. Som han her mætter 5000 med brød fra himmelen, er han til stede i menighedens forsamling og udfører et bespisningsunder, hver gang der fejres nadver.

6,45-52: Jesus vandrer på vandet

Flere steder møder vi Jesu behov for at være alene og bede, 1,35. Bjerget er på en særlig måde ensomhedens og bønnens sted.

Disciplene er nu igen ude på søen med kurs mod Betsajda, som ligger ved nordspidsen af Genesaret Sø. Som de i de travle dagtimer havde erfaret Jesu guddommelige magt og omsorg, gør de det nu igen i denne sene nattetime. Den fjerde nattevagt er timerne fra 3 til 6 om morgenen.

Der er noget ved denne hændelse, der minder om det, som de tidligere havde erfaret, og som vi har gengivet i 4,35-41. Men dog er der forskelle. Der er ingenting, der tyder på, at de denne gang er i livstruende fare. Tyngden ligger ikke på, at Jesus redder dem fra stormens og bølgernes truende magt, men at han på overnaturlig vis kommer vandrende hen over bølgerne til dem.

Fortællingen rejser flere spørgsmål, som vi bare forsøgsvis kan besvare. Først: Hvorfor ville Jesus i første omgang gå forbi dem? Var det måske, fordi han ville prøve deres tro°?

Dernæst: Hvorfor kunne de ikke genkende ham, og hvorfor blev de skrækslagne? Har Jesus måske optrådt i en forklaret skikkelse? Har der været noget hos ham, der har fået dem til at tro, at han var et spøgelse? I hvert fald har der været noget ved hans skikkelse, der har indgydt frygt.

Vi må nok lade spørgsmålene stå. Men i hvert fald har Jesus ønsket at give dem en erfaring både af hans guddommelighed og hans omsorg for dem i den konkrete situation. Hans guddommelighed røber sig særligt med ordene, hvormed han møder disciplene: »Vær frimodige, det er mig, frygt ikke!« Mange bibeltolkere mener, at vi i disse ord har et ekko af de ord, hvormed Gud Herren åbenbarede sig for Moses ved den brændende tornebusk (2.Mos.3,14): »Jeg er den, jeg er!« Grundtekstens ord gør det sandsynligt, at Jesu ord her er en genklang af disse guddommelige ord. Men samtidig med, at Jesus således åbenbarer sin guddommelighed, viser han sin omsorg for disciplene i deres nød og frygt. Han holdt sig ikke på afstand, men steg op i båden til dem. (v.51).

Som ved den tidligere beretning om stormen på søen reagerer disciplene ikke med tro, men snarere med frygt og vantro (v.51-52, 4,41). Tro og vantro° har kæmpet mod hinanden også hos disciplene. Så mange undere havde de været vidne til. Kort tid forinden havde de været med ved brødunderet (v.52). Og dog har de så

svært ved at fatte og tro på Jesu guddommelige magt. Men Jesus har ikke opgivet dem endnu. Der er stadigvæk meget, de må lære i troens skole.

6,53-56: Helbredelser ved Genesaret Sø

Vi har her den tredje »samleberetning«. De to tidligere har vi mødt i 1,32-34; 3,7-12. I disse samleberetninger får vi tegnet et billede af Jesus som stående midt blandt mennesker i nød. Disse samleberetninger viser hver for sig, hvor brede ringvirkninger Jesu virke har haft.

Kapitel 7

7,1-23: Rent og urent

Vi har her et af de få længere tale-afsnit i Markusevangeliet. Det gennemgående tema er »rent og urent«. I v.1-8 hører vi, hvordan nogle farisæere og skriftkloge kritiserer, at Jesu disciple ikke overholder de rituelle renhedsforskrifter. På den baggrund siger Jesus, at det ikke er den ydre gudsdyrkelse, det kommer an på, men hjertet. Dernæst giver Jesus et eksempel på, hvordan de gamles overlevering kan føre til, at Guds bud tilsidesættes til fordel for menneskelige påfund (v.8-13). Dernæst viser Jesus, at der er en urenhed, som er langt mere alvorlig end den rituelle urenhed - nemlig den urenhed, som kommer fra menneskets hjerte (v.14-23).

Om rituelle renhedsforskrifter, v.1-8

Selv om vi er langt fra Jerusalem, kommer nogle skriftkloge° og farisæere° derfra for at overvåge Jesus. Jerusalem har været det religiøse centrum, og de skriftkloge herfra har haft en særlig autoritet.

Spørgsmålet om rent og urent var centralt efter jødisk tankegang. Det er ikke den hygiejniske renhed, der er tale om, men den rituelle og kultiske. At overholde rituelle renhedsregler var vigtigt, fordi

israelitterne var et helligt og udskilt folk. I 3. Mos.11-15 er der en lang række regler vedr. rene og urene dyr, spedalskes urenhed, kønslig urenhed osv. Ud fra disse bestemmelser havde der udviklet sig meget detaljerede regler for, hvad man måtte gøre for at undgå berøring med alt, hvad der er urent. Hvordan man f.eks. ikke måtte spise med urene hænder, hvordan man måtte skylle alt, hvad der kom fra torvet osv.(v.4-5).

Disse og mange andre regler var samlede i »de gamles overlevering«. Det var en række mundtlige regler og bud, som blev overleveret fra generation til generation. Denne mundtlige overlevering, som var en udlægning og fortolkning af loven, havde på Jesu tid lige så stor vægt som selve Moseloven.

Derfor var det en alvorlig anklage mod Jesu disciple, at de ikke overholdt de gamles overlevering (v.5).

Jesus svarer ikke direkte på spørgsmålet, men svarer med et citat fra Es.29,13 (v.6-7). Dette citat taler om den tomme og hykleriske gudsdyrkelse, som kun sker med munden og ikke med hjertet. På samme måde er spørgerne havnet i et hykleri°. Deres gudsdyrkelse er stivnet i en ydre overholdelse af nogle menneskelige bud. Guds bud og autoritet er blevet væk i en tæt skov af menneskelige bud og regler.

Det fjerde bud og »korban«, v.9-13

At overholdelse af den mundtlige overlevering kan bringe en i konflikt med Guds oprindelige bud, giver Jesus her et konkret eksempel på. Det fjerde bud siger: »Ær din far og din mor.« At overholde dette bud indebar også en forpligtelse til at forsørge ens forældre økonomisk. Men med det »frommeste« motiv kunne man unddrage sig den forpligtelse. Det kunne ske i forbindelse med det, som på hebraisk hedder »korban«, som betyder: offer eller gave helliget Gud. Det, som man havde indviet til Gud som »korban«, kunne ikke bruges til andre formål. Derved kunne en sådan korban blive årsag til, at man unddrog sig sine forpligtelser over for sine forældre og dermed overtrådte det fjerde bud. Dette er igen et eksempel på, hvordan man ved en tilsyneladende fromhed kan forvrænge Guds egentlige vilje.

Urenheden kommer fra hjertet, v.14-23

Nu taler Jesus til hele skaren. V. 15 er et revolutionerende ord af Jesus. Det er et hovedord i hele afsnittet. Med det ord sprænger Jesus de gammeltestamentlige bestemmelser om rent og urent. Urenheden klæber ikke ved tingene eller ved maden, som man indtager. Der er en urenhed, som stikker langt dybere, nemlig den urenhed, som klæber sig til menneskets hjerte.

Det er ikke usædvanligt, at Jesus i enrum forklarer og uddyber noget for disciplene, som han har sagt i en større forsamling (v.16, jf. 4,11; 9,11; 9,28). Om disciplenes uforstand - se 4,41; 6,52; 8,17.33 m.fl.

Jesus forklarer nu, at maden jo bare går den almindelige fordøjelsesvej (v.19). Den mad, man indtager, er ikke i sig selv uren, mens der fra dybet af mennesket kommer megen urenhed. Hjertet står for det inderste i mennesket. Hjertet er menneskets vilje, følelse, begær m.m. Uren kilde giver urent vand. Fra menneskets hjerte udgår den lange række af synder, som nævnes i v.21-23. Fælles for hele denne lange række af laster er, at de ikke bare er noget ydre. Det er ikke noget, som er påført mennesket udefra - fra miljøet, samfundet, fra andre mennesker. De har deres rod i centrum af menneskets person. Her hjælper ikke nok så mange afvaskninger. Her hjælper kun nådens og tilgivelsens renselse. De urene egenskaber, som Jesus her opremser, minder om de »lastekataloger«, som vi også kan finde hos Paulus (f.eks. Gal.5,19ff.). I det hele taget gælder det, at der går en linje fra disse ord af Jesus til det, som Paulus siger om synd og nåde i flere af sine breve. Synden har så dybe rødder i mennesket, at ingen i egen kraft kan overvinde den. På den baggrund forkynder Paulus om Guds frelse og nyskabelse i Kristus.

Selv om Jesus havde udtalt sig så radikalt om rent og urent, havde den første kristne menighed svært ved at fatte rækkevidden af ordene. Selv for Peter var det overraskende, da han i et syn så en dug blive sænket ned, hvorpå han så alle slags dyr. Også dyr, som for en jøde var urene. Det syn blev for ham en belæring om, at i

Guds øjne er der ingen mennesker, der er mere rene eller urene end andre (Ap.G.10,10-16) (se også renhed/urenhed°).

7,24-30: En hedensk kvindes tro

Vi møder her Jesus i et hedensk område. Tyrus ligger i Fønikien ca. 50 km nord for Genesaret Sø. Men hans motiv er ikke at drive hedningemission. Snarere synes hans motiv at være at komme bort fra mængden.

Men på trods af sit forsøg på at holde sig skjult, bliver han opsøgt af en kvinde. At hun kastede sig ned for hans fødder, er udtryk for, at hun anser ham for at være en Guds mand. Det er vel også udtryk for hendes sorg og rådvildhed.

At hun kaldes for *syrisk*-fønikisk, betegner, at hun kommer fra Fønikien, som hørte til provinsen Syrien til forskel fra det Fønikien, som lå i Nordafrika.

Jesu svar på kvindens bøn er bemærkelsesværdig: »Lad først børnene blive mætte. For det er ikke rigtigt at tage børnenes brød og give det til de små hunde«(v.27). Meningen med ordene får vi i Matt.15,24. Her siger Jesus: »Jeg er ikke sendt til andre end til de fortabte får af Israels hus.« *Børnene* er Israels folk. Se også 2.Mos.4,22, 5.Mos.14,1, Es.43,6. *Hundene* er et nedsættende ord om hedningerne. Jesus anerkender altså, at hans gerning primært sigter på jøderne, og at jøderne har en forret i forhold til hedningerne. Ifølge Matthæusevangeliet er Jesu afvisning af kvinden endnu strengere end her.

Men samtidig med, at Jesus i første omgang afviser kvinden, så bryder han dog sin egen regel. Det er, som om at denne syrisk-fønikiske kvinde er et åbent vindue til hedningemission. Jesus åbner her den dør på klem, som *senere* skal blive åbnet helt. Bag ved Jesu tilsyneladende hårde nej til denne kvinde gemmer der sig alligevel et ja. Han hører hendes bøn. Hendes datter bliver helbredt. Og - ikke mindst - Jesus anerkender kvindens holdning som et ægte udtryk for *tro*. Ifølge Matt. 15,28 siger Jesus til kvinden: »Kvinde, din tro er stor.« Kvindens tro viser sig i hendes bevidsthed om, at alt er ufortjent. Hun ved, hun ingen rettigheder eller krav har. Men på trods heraf kommer hun. *Det* er tro.

7,31-37: Den døve hører, og den stumme taler

Det ser ud til, at Jesus har opholdt sig temmelig længe i hedensk område. Fra egnen omkring Tyrus er han draget nordpå mod Sidon (se på et kort). Derfra må han være draget i en stor bue ned til Genesaret Sø og videre til Dekapolis' egn. Vi er stadigvæk i hedensk område. Det var i Dekapolis, at Jesus tidligere havde befriet en, som var i dæmonernes vold (5,1ff.).

Med bøn om helbredelse fører man en døvstum til Jesus. De beder ham om at lægge hånden på ham - åbenbart uden at vide at en jøde ikke berører en hedning. Men igen ser vi, at Jesu kærlighed står over berøringsangsten for det urene. Jesus berører hans øre og hans tunge (v.33).

At Jesus så op imod himlen, er udtryk for, at han ikke udfører underet ved en overnaturlig magisk kraft, men ved Guds kraft. At Jesus sukker, viser, at Jesus er berørt af mødet med den syge. Han ved sig stående over for stærke, livsødelæggende magter.

Det aramaiske ord »Effatha«, luk dig op, er bevaret (v.34). Dette ord er nok sagt med en sådan styrke og myndighed, at det er blevet gengivet ordret af dem, som har genfortalt historien. Det er et træk, der viser, at det er øjenvidner, der har viderebragt hændelsen. Se også 5,41. Med dette myndige ord åbnede Jesus mandens ører og løste hans tunge.

Som mange gange ellers vil Jesus undgå offentlig udråbelse af sine undergerninger (1,44; 5,43). Men som vi også har set før: Gode nyheder kan ikke indkapsles. De spredes (v.36). I deres vidnesbyrd (v.37) hører vi en genklang af Es.35,5-6: »... og døves ører lukkes op ... den stummes tunge bryder ud i jubel.« Det er en profeti om Messias-tidens herlighed. Nu er denne profeti i færd med at opfyldes.

Kapitel 8

8,1-10: Bespisningen af de 4000

Beretningen om bespisningen af de 4000 har slående ligheder med bespisningen af de 5000, som vi har gengivet i 6,30-44. I begge

beretninger mættes en overvældende stor skare med nogle få brød og fisk. Begge steder tager Jesus brødet i sine hænder, takker og bryder det, giver det til sine disciple, for at de skal dele det ud (8,6; 6,41). Begge steder bliver der så stor overflod, at der er flere kurve til overs.

Der er imidlertid også væsentlige forskelle de to beretninger imellem: I 6,30-44 er det disciplene, der tager initiativet til brødunderet. I 8,2-3 kommer initiativet fra Jesus selv. Endvidere er der jo indlysende forskelle, hvad angår tal. I 6,30-44 er det *5000*, som bespises med *fem brød* og *to fisk*. Her er det *4000*, som bespises med *syv brød* og et *par småfisk*. I den første bliver der *tolv* kurve til overs. Her bliver der *syv*.

Endelig er der den væsentlige forskel, at vi i 8,1-10 tilsyneladende er i hedensk område. Vi ved ikke, hvor lokaliteten Dalmanuta (v.10) er, men ud fra 7,31 ser det ud til, at vi er i Dekapolis.

Der er nogle bibeltolkere, som mener, at det er den samme begivenhed, som med forskellige unøjagtigheder er gengivet i to forskellige udgaver. Men der er vel intet til hinder for, at Jesus kan have udført *to* undere, som ligner hinanden.

At dette bespisningsunder sikkert er foregået på hedensk område, peger indirekte på, at Jesus også ønsker at samle sig et folk af *hedninger*.

Mht. den videre betydning af bespisningsunderet henvises til forklaringen til 6,30-44.

8,11-13: Et tegn fra himlen

Det er påfaldende, at farisæerne oven i alle de tegn, de allerede har haft mulighed for at se, kræver endnu et tegn°. Hvad mener de med »et tegn fra himlen«? Det må være en handling, som er så overvældende underfuld, at der ikke længere var nogen tvivl mulig. Hvis han virkelig var de sidste tiders store profet eller selveste Messias, så måtte han kunne legitimere sig med et utvetydigt mirakel, der endegyldigt fejede al tvivl af bordet.

Jesu suk (v.12) viser hans sorg over vantroen. Kravet om tegn udspringer ikke af troens nysgerrighed, men af vantro. De ønsker bare at holde Jesus på afstand. Troens væsen er ikke at kræve

beviser, men er »overbevisning om det, der ikke ses« (Hebr.11,2). Jesus gennemskuer deres vantro og afbryder samtalen med den kategoriske sætning: »Denne slægt skal intet som helst tegn få.«

I Johannesevangeliet er ordet »tegn« brugt på en anderledes positiv måde. Jesu undere ses som *tegn* på hans herlighed° (Joh.2,11). Jesu undere *er* tegn for dem, som i tro og ydmyghed og tak bøjer sig for dem. Men de bliver aldrig tegn i form af bindende og utvetydige beviser.

8,14-21: Farisæernes og Herodes' surdej

Der indledes med en såre dagligdags bemærkning om, at disciplene havde glemt madpakken (v.14). Det bliver anledning til, at Jesus advarer dem mod farisæernes og Herodes' surdej (v.15) og giver disciplene en alvorlig advarsel mod forhærdelse og blindhed (v.17-21).

Hvad er farisæernes og Herodes' surdej? Surdej bliver ofte brugt som udtryk for det onde i mennesket. Surdejen ser kun ud af lidt, men gennemtrænger hele maden. Farisæernes surdej må være den vantro og blindhed, som netop er kommet til udtryk ved deres krav om tegn (se ovenfor).

Det ser ud til, at disciplene har forstået »surdejen« bogstaveligt som deres eget brød (v.17). Herudfra bebrejder Jesus dem: Er I *også* uforstandige og blinde? Er I bare optaget af jeres egne små problemer, at I har glemt at få madpakke med? Og det til trods for, at de har været vidne til ikke mindre end to overvældende bespisningsundere (v.19-21)? Burde de ikke have lært at stole på Jesu magt og omsorg både i små og store ting?

Vi har allerede mødt flere eksempler på disciplenes manglende tro og forståelse (4,40; 6,52; 7,18). Det bliver et endnu mere gennemgående tema i det følgende. Jo klarere det bliver, at Jesus går mod lidelse og død, jo mere uforstående er disciplene (8,33; 9,28-29.32; 10,38).

8,22-26: Den blinde ved Betsajda

Denne fortælling er både i sprog og indhold beslægtet med 7,31-37, hvor vi hørte om helbredelsen af den døvstumme. Begge gange

tager Jesus den lidende afsides. Han anvender spyt ved udførelsen af begge undere.

Det ser ud til, at denne undergerning i Markusevangeliets sammenhæng også har en symbolsk betydning. Vi har netop hørt om disciplenes blindhed og kortsynethed. I det følgende skal Jesus flere gange undervise de uforstandige disciple. Denne undergerning viser: Kun Jesus selv kan åbne de blindes øjne. Ikke bare konkret, men også åndeligt. Så at de får øjnene op for Guds frelsesplan.

Kap. 8,27-10,52: På vandring mod Jerusalem

Vi er ved et vendepunkt og midtpunkt i evangeliet. I første halvdel af evangeliet har Jesu virke i Galilæa været i fokus. Guds rige er blevet forkyndt. Store skarer har været vidner til alle Jesu undergerninger. Vi har mødt Jesus som den, der talte på Guds vegne, og som har haft magt over alle livstruende magter: dæmonerne, naturmagterne, sygdom og død.

Fra 8,27 - og især i afsnittet 8,27-10,52 - er det mere undervisningen af disciplene, der er i fokus. Tilhørerskaren er indsnævret. Vi hører kun om få undere. Det bliver mere og mere klart, at Jesus er på vej mod lidelse, forkastelse og død.

I dette afsnit har vi tre forudsigelser af Jesu lidelse: 8,31; 9,31; 10,33-34. Hver af disse forudsigelser efterfølges af et afsnit, hvor Jesus underviser om vilkårene for at være discipel (8,34-9,1; 9,33-50; 10,35-45).

8,27-9,1: Messias, lidelse, efterfølgelse

Det grundlæggende tema i dette afsnit er spørgsmålet om, hvem Jesus egentlig er, og hvad det indebærer at være i hans følge. Først møder vi Peters klare bekendelse til Jesus som Kristus (v.27-30). Derfra går Jesus over til at tale om sin lidelse (v.31-33). Dette fører videre over i en belæring om vilkårene for at følge efter Jesus (v.34-9,1)

Hvem er Jesus (v.27-30)?

Jesu rute er igen gået nordpå mod Cæsarea Filippi. Med Cæsarea Filippi menes det Cæsarea, som hørte under tetrarken Filip - i modsætning til det Cæsarea, som ligger ude ved kysten. Vi er i grænseområdet mellem Israels land og hedensk land. Her fører Jesus undervisende samtaler med disciplene. Spørgsmålet gælder, hvem Jesus egentlig er. Først refereres de opfattelser af Jesus, som er gængse i folkemunde. Se også 6,14-16. Forskellige opfattelser har været i omløb. Fælles for dem er, at de *ikke* anser Jesus for at

være Messias, men de anser ham for at være en stor profetisk skikkelse.

Men nu vil Jesus ikke længere høre den brogede vifte af opfattelser, som er i omløb i folkemunde. »Men *I*, hvem siger *I*, at jeg er?« Mens de hidtil refererede opfattelser går på, at Jesus er en profetisk skikkelse, bekender Peter som ordfører for discipelflokken frejdigt, at Jesus er Kristus (v.29). Kristus er det græske ord for Messias, Guds salvede. Hermed siger Peter: Du er den ventede frelserkonge. Du er den, som skal komme for at genoprette Davids rige og give folket dets storhed tilbage som Guds ejendomsfolk.

Selv om der var meget, som disciplene ikke havde forstået - det skal vi straks se - så havde de efter flere års samvær med Jesus erkendt, at han måtte være Guds Messias.

Det bemærkelsesværdige er, at Jesus hverken tilbageviser eller bekræfter Peters bekendelse. Han synes at acceptere den stiltiende. Men han indskærper tavshed (v.30). Jesus er tilbageholdende med at lade sig udråbe som Messias. For ham er denne titel forbundet med noget helt andet, end den var hos Peter og hos folket som helhed.

Første forudsigelse af lidelsen (v.31-33)

Derfor begynder Jesus også straks at belære dem om sin egen forestående lidelse. Det at være Messias hænger for ham sammen med forkastelse, lidelse og død. Der er noget, som han *må* igennem. Der er et guddommeligt »skal« over hans liv. Der er en plan, som han i lydighed° mod Gud *må* opfylde.

Jesus betegner her om sig selv som *Menneskesønnen*° (se til 2,10). Menneskesønnen er i Daniels Bog 7,13 en skikkelse, der træder frem på Guds vegne og med Guds autoritet. Men her fylder Jesus denne titel med et nyt indhold. Her er den forbundet med lidelse. Den er farvet af det billede, vi får af Herrens lidende tjener° f.eks. i Es. kap.53, hvor Herrens tjeners uskyldige og stedfortrædende lidelse skildres. Den største højhed og myndighed er i Jesu person forenet med den dybeste ringhed og fornedrelse.

Denne tale om sin egen skæbne står i skrigende modsætning til det, Peter havde i tankerne, da han aflagde sin bekendelse. Derfor

begynder Peter at irettesætte ham (v.32). En lidende Messias er ikke en »rigtig« Messias. At han, som skulle genoprette riget for Israel, selv skulle vrages og forkastes, det var en selvmodsigelse, en umulighed. Tanken om en lidende Messias var en fremmed og ukendt tanke.

Men i Peters forsøg på at få Jesus væk fra lidelsesvejen hører Jesus intet mindre end en satanisk fristelse (v.33). Han hører en efterklang af fristerens røst i ørkenen, hvor Satan også søgte at få Jesus til at vælge en mere behagelig vej (Matt.4,8-10). Ved at få Jesus bort fra lidelsesvejen modarbejder Peter Guds vej og Guds frelsesplan. Han tænker helt igennem menneskeligt og har ikke forstået Guds vilje og tanker.

Om at følge efter Jesus (8,34-9,1)

Peter har vist, at han stadigvæk tænker på verdslig vis. Han har ikke forstået lidelsens vej. Nu følger nogle ord, der handler om de lidelser og det offer, som hører med til dette at være Jesu discipel° og følge ham.

Jesus indbyder ikke til et liv i fred og idyl. At følge efter ham er at fornægte sig selv og tage sit kors op (v.34). Selv om dette her er sagt, før Jesus selv bar sit kors, vidste tilhørerne, hvad det drejede sig om. De havde flere gange set en korsfæstet komme bærende på korsets tværbjælke på vej ud til retterstedet. At fornægte sig selv og følge efter Jesus kan indebære byrder så tunge, at det kan sammenlignes med at bære korset. Jesus bar selv *sit* kors, og han kalder disciplene til at bære *deres* kors.

V.35 spiller på den dobbelte betydning af ordet »liv°«. To forskellige former for menneskelig tilværelse stilles op over for hinanden: livet i selvhævdelse og livet i selvhengivelse. Den, som vil *frelse* sit liv - dvs. det egentlige liv, livet med Gud, det evige liv - skal *miste* det - dvs. give det bort i tjeneste og selvhengivelse. Mens den, som *mister* sit liv - dvs. sætter selvhengivelse, offer og bekendelse over nydelse og magelighed - skal *frelse* det - dvs. vinde det egentlige liv, livet med Gud.

V.36 har måske været et kendt ordsprog. I Jesu mund betyder ordene: Hvad gavner det, om et menneske vinder rigdom, magt,

status, ære osv., hvis det derved mister det virkelige liv i fællesskabet med Gud. Om dette liv gælder det, at det er mere kostbart og værdifuldt end noget andet. »For hvad kan et menneske give til vederlag for sit liv?«, v.37. Ordet vederlag kan også oversættes med »byttemiddel« eller »handelsværdi«. Mennesket kan ikke i dommen komme med noget i hænderne og »købe sig« til livet. Dette liv vindes kun i efterfølgelse af Jesus her og nu.

Jesu ubetingede krav på mennesket kommer også frem i v.38. Vi har i v.31 mødt betegnelsen Menneskesønnen anvendt om den lidende Jesus. Her bruges betegnelsen i en helt anden betydning: Menneskesønnen, som engang skal komme med Guds magt og myndighed og holde dom° (jf. Dan.7,13). Menneskesønnen, som nu snart skal vrages, forkastes og dræbes, er også ham, som engang skal komme i Guds herlighed og fælde den sidste dom over hvert menneske. På den dag skal dommen blive åbenbar, men allerede nu er det afgørelsens og dommens time. I mødet med Menneskesønnen, den lidende og korsfæstede, afgøres dommens udfald.

Også i 9,1 rettes vore tanker mod fremtiden. Men vel at mærke ikke en fjern fremtid: der er nogle af de omkringstående, som ikke skal smage døden, før Guds rige° kommer i magt og vælde.

Betyder verset, at den yderste dom vil indtræffe og Guds rige komme i magt og vælde, inden den daværende generation var uddød? Eller sigtes der til Guds rige, som allerede er kommet i Jesu liv og gerning? Eller tænkes der på Guds rige, som det skulle bryde frem efter Jesu opstandelse og himmelfart, på kirken som Guds riges synlige udtryk? Vi må nok lade spørgsmålet stå åbent.

Kapitel 9

9,2-13: Forklarelsen på bjerget

Vi har fået tegnet et billede af Jesus som Guds Messias på lidelsens vej. Men her bliver Jesus for en kort stund omstrålet af en himmelsk stråleglans. Det bliver bekræftet for os, at den Messias, som nu går mod lidelsen, også er Guds søn, og at Guds herlighed hviler over ham.

Der er flere ting, som er med til at give denne begivenhed karakter af guddommelig åbenbaring°. *Bjerget* er mange gange ellers det sted, hvor vigtige begivenheder sker. Jf. Sinajs bjerg, Morias bjerg. Moses' ansigt blev strålende på Sinajs bjerg (2.Mos.34,35). Også Jesu forklarede skikkelse og den hvide klædning er med til at give scenen åbenbaringskarakter. Nu vil Gud formidle noget vigtigt.

Også *Moses' og Elias'* tilsynekomst er med til at give scenen åbenbaringskarakter (v.4). Meningen med de to skikkelsers pludselige tilsynekomst *kan* være, at Moses står som repræsentant for loven°, mens Elias står som repræsentant for profeterne°. I hvert fald knyttes der med disse to personer en forbindelse bagud til den gamle pagt.

Peter reagerer umiddelbart og spontant med forslaget om at bygge hytter (v.5). Peter er overvældet af situationen. Lad os gøre denne herlighed varig ved at bygge hytter her på bjerget.

Også skyen, som indhyller bjerget, er med til at lægge et guddommeligt skær over hele scenen. Også Sinajs bjerg blev indhyllet i skyen (2.Mos.24,15-18). Herinde fra skyen lyder den guddommelige røst: »Det er min elskede søn. Hør ham!« (v.7). Røsten er en bekræftelse af røsten, der lød ved Jesu dåb. Her bekræftes det endnu en gang, at han, der nu som Guds Messias skal gå lidelsens vej, også er Guds søn.

Herefter er Jesus pludselig alene (v.8). Moses og Elias har repræsenteret kontinuiteten til den gamle pagt, men Jesus står over dem. Han er opfyldelsen. Ved ham sluttes en *ny* pagt. Derfor bindes disciplene nu til ham alene. Det er ham, de skal høre og adlyde. Jf. 5.Mos.18,15 om den nye Moses: »ham skal I adlyde.«

Forklarelsen på bjerget sættes i forbindelse med Jesu opstandelse. Disciplene har set en afglans af opstandelsens herlighed. Men vejen til opstandelse° og herlighed° går om ad lidelse og død. Der er ingen genvej. Derfor må de ikke røbe noget, før »Menneskesønnen er opstået fra de døde«(v.9).

Fra v. 11 kommer der et skift i emnet. Talen om opstandelse fra de døde har i disciplenes tanker været forbundet med de sidste tider. Derfor spørger de, om ikke Elias først skal komme. Bl.a. ud

fra Mal.3,23 forventede jøderne, at Elias skulle træde frem som profet i endetiden. Se 6,15 og 8,28 og forklaringen til disse steder. Men nu siger Jesus: Elias *er* allerede kommet - nemlig i Johannes Døbers skikkelse. Angående Johannes Døberens identifikation med Elias se 1,6 og forklaringen hertil.

9,14-29: Helbredelsen af drengen med den urene ånd

Ved tilbagekomsten fra bjerget dumper Jesus og hans ledsagere ind midt i en diskussion mellem de øvrige disciple og de skriftkloge. Disciplene har i mellemtiden forsøgt at uddrive en dæmon, men har ikke kunnet og står nu tilbage med skammen. Strukturen i afsnittet er således: I v.17-18 gengives den første samtale mellem Jesus og drengens far. Faderen udmaler, hvordan den onde ånd° plager sønnen. I v. 19 irettesætter Jesus disciplene for deres manglende tro. V.20-24 gengiver på ny en samtale mellem Jesus og faderen, efter at hans søn er blevet bragt hen til Jesus. V.25-27 gengiver selve helbredelsen og uddrivelsen af den onde ånd. I v.28-29 gengives en efterfølgende samtale mellem Jesus og disciplene.

Der er en slående modsætning mellem herligheden på bjerget og lidelsen nede i menneskets verden. Jesus havde ikke sit opholdssted på bjerget, men blandt mennesker i nød.

Faderen til den dæmonbesatte dreng skildrer, hvordan sønnen har det. Med bevægende ord, talt ud af dyb sorg og smerte, fortæller han, hvordan det er fat. Drengens plage beskrives på en måde, så det kan minde om epileptiske anfald: krampe, fråden, stivhed, stumhed (v.18). Men det er også klart, at der ikke bare er tale om en svær sygdom. Der er tale om en så voldsom og ukontrollabel magt, at det kun kan forklares som en ond ånd. Se v.22. Vi får tegnet billedet af en far, som føler sig hjælpeløs, prisgivet magter, som han ikke selv kan stille noget op med.

Jesus ser disciplenes manglende evne til at uddrive dæmonen som et eksempel på vantro° (v.19). Det ligner en hård bebrejdelse. De havde jo trods alt haft så meget tro og vovemod, at de havde *prøvet.* Men ud fra Jesu samtale med disciplene i v.28-29 ser det

ud, som de har villet gøre det i egen kraft og uden bøn. De har troet meget på sig selv, men for lidt på Gud.

Set på baggrund af disciplenes *manglende* tro sættes de følgende vers om faderens tro i relief. Tilsyneladende halvt i tro og halvt i tvivl kommer han med sin søn: »Men *hvis* du kan gøre noget, så forbarm dig over os og hjælp os« (v.22). Jesus tager den tråd op, som faderen selv har kastet ud (v.23): »Hvis du kan! alt er muligt for den, der tror.« Ordene i v.23 *kan* forstås som Jesu egen tro. Hans tro er stærk nok til at udføre et under. Mere sandsynligt er det, at Jesus sigter på mandens tro. Hvis du har tro, kan jeg udføre det under, som du beder om. I hvert fald opfatter manden Jesu svar som en udfordring til hans egen tro. Og han aflægger den paradoksale »trosbekendelse« i v.24: »Jeg tror, hjælp min vantro.« Hans egen afmagt over for drengens lidelse og disciplenes kommen til kort fylder ham med vantro. Men i mødet med Jesus er der alligevel også tændt en ny troens gnist hos ham. Derfor denne selvmodsigende trosbekendelse. Hans tro viser sig i en tillid til Jesu magt og muligheder. Med sin egen afmagt, med sin tomme hånd vender han sig til Jesus og stoler helt på ham. Heri viser han sin tro.

Mandens tro bliver ikke til skamme. Jesus udfører underet (v.25-27). Som vi har set ved andre dæmonuddrivelser, er der »kampånd« over Jesu ord: »Du stumme og døve ånd, jeg befaler dig: Far ud af ham.« Jesus er i nærkamp med mørkets magter. Men for hans magtfulde ord må de vige.

Underet efterfølges af en kort samtale mellem Jesus og disciplene. Fortællingen bliver herved ikke bare om et under, men også om tro kontra vantro. Trods disciplenes velmente forsøg på at helbrede manden har de ikke kunnet gøre det. De har villet gøre det selv - uden bøn, som netop er udtryk for tillid til Gud. Heroverfor står drengens far, som vidste, han ingenting kunne selv, men som stolede på Jesu magt.

9,30-32: Menneskesønnen skal overgives

Det væsentligste for Jesus nu er undervisning af disciplene. Han træder ikke offentlig frem på samme måde, som vi har hørt om i

første halvdel af evangeliet. Disciplene skal forberedes på at viderebringe det, de har set og hørt. Og ikke mindst skal de forberedes på Jesu lidelse. Her møder vi den anden af Jesu forudsigelser af sin egen lidelse. Den første har vi mødt i 8,31. Den sidste i 10,33f. I denne anden lidelsesforudsigelse understreges, at han skal overgives i *menneskers* hænder. Gud prisgav sin egen søn til menneskers skalten og valten.

9,33-37: Hvem er den største?

Disciplene har nu flere gange hørt Jesus tale om sin egen fremtidige skæbne. De har hørt ham tale radikalt om discipellivets vilkår (8,34-38). På den baggrund virker det kortsynet, ja, naivt, når disciplene diskuterer indbyrdes, hvem af dem der er den største. Stadigvæk har de meget at lære i »discipelskolen«. Jesus vil derfor hjælpe dem til en radikal omprioritering af værdier. Den sande storhed ligger ikke i at blive stor i verdens øjne, men i at gøre det, som af andre ofte bliver overset og regnet for ubetydeligt. Som eksempel tager han et lille barn. Barnet blev ofte i jødedommen anset for at være religiøst mindreværdigt. Det kunne bl.a. ikke opfylde loven. Men at udføre en tjeneste over for en af disse små, det rummer storheden i sig, siger Jesus. Ja, den, som gør noget for et sådant barn, gør noget for Jesus selv. Jf. også grundtanken i den store domsscene, Matt.25,31-46: »Alt hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort imod mig.« Og det, som er gjort mod Jesus, er gjort imod Gud. Heri ligger, at Jesus har set sig selv som Guds repræsentant på jorden.

9,38-41: For eller imod

Det er helt sikkert i ægte nidkærhed, disciplene kommer til Jesus og - med Johannes som talerør - beder Jesus om at hindre, at en uden for deres kreds uddriver en ond ånd. Var det ikke dem og kun dem, Jesus havde kaldet som disciple? Var det ikke dem, som han på en særlig måde havde givet magt over de urene ånder (se 6,7)? Hvordan kunne en *uden for* deres kreds så uddrive en dæmon i Jesu navn? Var det ikke at misbruge Jesu navn som en magisk formel? Men igen overrasker Jesus dem. At Jesus har kaldet de

tolv ind i et særligt discipelskab, betyder ikke, at de har patent på at være disciple. Heller ikke, at de har monopol på at udføre undere. Jesu navn kan ikke misbruges som en magisk formel. Kun det menneske, som står i et sandt forhold til ham, kan udføre en undergerning i hans navn. Derfor udtaler Jesus ordene: »Den, der ikke er imod os, er for os« (v.40). Der er andre gange, hvor Jesus i polemiske situationer er nødt til at trække grænserne skarpere: »Den, der ikke er med mig, er imod mig« (Matt.12,30).

9,42-50: Om at bringe til fald

I v. 37 har Jesus talt om storheden i at gøre en tjeneste for de små. Det negative modbillede hertil er alvoren ved at bringe en af de små til fald (v.42). Der kan også her være ment ikke bare de små i fysisk forstand, men også den som har en »lille tro«. Den, som er svag i troen eller ny i troen. At bringe en sådan til fald, dvs. udslukke troens gnist, bringe til frafald°, er så alvorligt, at det var bedre, at den, der gør det, var sænket i havets dyb.

Mens v. 42 handler om at bringe *en anden* til fald, handler v. 43-48 om at bringe *sig selv* til fald. Der er naturligvis ikke tale om at lemlæste sig selv fysisk, men der er tale om et radikalt brud med alt det, som kan bringe en ud af discipelforholdet. Det er ikke disse legemsdele i sig selv, som er syndige eller onde. Men de kan blive kanaler for det onde begær, som bor i menneskets hjerte (se 7,21f).

I v. 43 og 45 møder vi udtrykket »gå ind til livet«, mens vi i v.47 har udtrykket »gå ind i Guds rige«. At »gå ind i Guds rige« er at »gå ind til livet«.

Helvede (v.43.45.47) hedder Gehenna efter Hinnoms dal syd for Jerusalem. Den var blevet symbol på straffens sted. Her havde forfærdelige grusomheder, bl.a. børneofringer, fundet sted. Tre gange omtales det som stedet, hvor maddiker ikke dør, og ilden ikke slukkes (v.44.46.48 - selv om det ifølge nogle håndskrifter kun står én gang). Disse udtryk beskriver den forfærdelige og uoprettelige tilstand.

V.49-50 er gådefulde ord. Det kan være en hentydning til Moselovens bestemmelser om, at ofrene skulle saltes for at blive renset

(3.Mos.2,13). Ligesom ofret skal renses med salt, skal menigheden renses gennem ild - dvs. gennem forfølgelse. Saltet ved Det døde Hav kunne ved forskellige kemiske processer miste sin værdi, blive »dovent«. Disciplene - og menigheden - formanes til at bevare deres identitet som Jesu efterfølgere, med hvad det indebærer af offer, tjeneste og lidelse.

Kapitel 10

Kapitel 10,1-31 behandler tre vigtige spørgsmål i det menneskelige samliv: ægteskabet (v.1-12), børnene (v.13-16), forhold til ejendom (v.17-31).

10,1-12: Om skilsmisse og gengifte

Scenen er nu igen Judæa og Østjordanlandet. Kursen er sat mod Jerusalem. Strukturen i afsnittet er: V.1-2: Farisæernes spørgsmål angående skilsmisse, v.3-4: Jesu modspørgsmål og farisæernes modsvar, v.5-9: Guds oprindelige hensigt er ægteskabets uopløselighed, v.10-12: Jesu samtale med disciplene om skilsmisse og gengifte.

Som ofte før stiller farisæerne spørgsmål ikke med det formål at få svar på spørgsmålet, men for at stille en fælde for Jesus. I jødedommen på Jesu tid kunne en mand forskyde hustruen under visse omstændigheder. 5.Mos.24,1-2 påbyder den, som skiller sig fra sin hustru, at give hende et *skilsmissebrev*. Et skilsmissebrev gav hustruen en retslig beskyttelse. Det frigjorde hende fra mandens herredømme, så hun ved evt. indgåelse af nyt ægteskab ikke kunne anklages for ægteskabsbrud.

Moseloven giver imidlertid kun vage bestemmelser om de omstændigheder, hvor det var tilladt manden at forskyde sin hustru. Der var mellem de rabbinske skoler vidt forskellige opfattelser af, hvilke omstændigheder der kunne tillade skilsmisse.

Jesus går imidlertid ikke ind i den diskussion. Han siger, at selv om Moseloven giver bestemmelser ang. skilsmissebrev, så er det ikke Guds oprindelige vilje. Det er en indrømmelse for menneskers hårde hjerters skyld. Guds oprindelige vilje er udtrykt i skabelsesberetningen. Herfra citeres 1.Mos.1,27 og 2.Mos.2,24. Det første citat siger, at Gud har skabt mennesket som mand og kvinde. *Derfor* - siger det andet citat - skal manden binde sig til sin hustru. Det uopløselige forhold mellem en mand og en kvinde er en del af Guds tanke med skabelsen. Den intime og uopløselige forening beskrives med ordet »ét kød«. Det kan også oversættes »et menneske«, »en person«, eller bare »de skal blive ét«.

I enrum med disciplene uddyber Jesus, hvad han har sagt om ægteskabets uopløselighed (v.10-12). V. 11 handler om den mand, som skiller sig og gifter sig igen. V.12 om den kvinde, som skiller sig og gifter sig igen. Begge vers siger, at den, der skiller sig og gifter sig med en anden, gør sig skyldig i ægteskabsbrud mod den første ægtefælle. Versene synes at tale om den, som tager initiativet til skilsmissen, og ikke om den forstødte part.

10,13-16: Jesus velsigner børnene

Fra ægteskabet fører Markus tanken over på børnene. Malerisk og smukt tegnes scenen for os med mødrene, som bærer deres børn til Jesus, for at han skal velsigne dem. Det var ikke ualmindeligt, at mødre bar deres børn hen til en berømt rabbi, for at han skulle velsigne dem.

Disciplene viser imidlertid her som ofte ellers, at de ikke fuldt ud har forstået Guds riges væsen (v.13b). De har måske tænkt: Mesteren skal ikke ulejlige sig med disse små rollinger. Barnet var jo ukyndigt i loven og havde ikke nogen fortjeneste over for Gud.

Men her får Jesus igen anledning til at undervise om Guds riges væsen. Der hvor disciplene vil lukke af for børnene, åbner Jesus. Ja, han gør børnene til forbilleder° i dette at tage imod Guds rige.

Det, Jesus fremhæver ved børnene, er næppe deres gode egenskaber - såsom tillidsfuldhed, ubekymrethed osv. Det er snarere deres mangel på egenskaber. Dette, at de er små og hjælpeløse. Fuldstændig henvist til andres hjælp. De har ikke noget, som kan kvalificere dem til Guds rige, eller noget, som kan give dem fortjeneste over for Gud. Men netop derfor er de modtagelige for Guds rige og kan være forbilleder.

Så skal vi i øvrigt bemærke, at Guds rige her ikke ses som noget fremtidigt, som engang skal bryde igennem. Guds rige er her nu. Børnene - og de voksne - har mulighed for at »tage imod« Guds rige her og nu. Guds rige er til stede i Jesu person og gerning.

Denne tekst er tidligt i kirkens historie blevet anvendt som en del af dåbsliturgien og er blevet brugt som begrundelse for barnedåb. Den handler imidlertid ikke om dåb. Jesus praktiserede jo ikke dåb. Men når Jesus åbnede Guds rige for børnene og lagde hænderne på dem og velsignede dem, er det vel rigtigt, at vi gør det samme ved at døbe dem.

10,17-31: Den rige mand. Om rigdom og ejendom

Samtale med den rige mand (v.17-22)

Det har nok været en ærlig og stræbsom mand, som faldt på knæ for Jesu fødder og spurgte ham: »Gode mester, hvad skal jeg gøre for at arve evigt liv?« Han var på jagt efter det virkelige og fuldkomne liv, det liv, som kunne bestå i den evige dom°.

Der ligger også ærbødighed i tiltaleformen: »Gode mester.« Så meget desto mere påfaldende er det, at Jesus svarer ved at henvise til, at kun Gud er god (v.18). Meningen må være, at kun Gud er god i egentlig forstand. Han er al godheds kilde. Jesus er kun god, fordi han kommer fra Gud og afspejler Guds godhed.

Jesus svarer ved at henvise til jødernes grundlov, de ti bud. Det er dog kun de bud, som hører til lovens anden tavle - dem, som angår forholdet til næsten. Heri var der intet nyt for manden. Men nu kommer det nye og chokerende i Jesu svar: »Én ting mangler du: Gå hen og sælg alt, hvad du har, og giv det til de fattige, så vil du have en skat i himlen. Og kom så og følg mig!«(v.21). Meningen er næppe, at manden - i tillæg til den lange række af bud, han har overholdt - skal overholde *endnu* et bud, nemlig at sælge alt, hvad han ejer. Snarere vil Jesus sige til ham: Selv om du har overholdt alle budene, så mangler du dog det vigtigste: Du mangler den fulde hengivelse og tillid til Gud. Du har din sikkerhed og tryghed i det, som du ejer, og ikke i Gud. Nok har manden overholdt budene på lovens anden tavle, men har svigtet det første

bud: at sætte Gud over alt andet og elske ham af hele sit hjerte. Kun da kan han følge Jesus. At følge Jesus er at give afkald på sig selv og hengive sig til Gud.

Om rigdommens farer (v.23-27)

Samtalen med den rige mand danner et naturligt udgangspunkt for en samtale med disciplene om rigdom°. To gange understreger Jesus, hvor svært det er for en rig at blive frelst eller at gå ind i Guds rige (v.23 og 24). Bemærk, at de to udtryk »komme ind i Guds rige« og »at blive frelst« her bruges parallelt. De dækker over samme sag.

Sammenligningen med kamelen og nåleøjet siger, at det ikke bare er vanskeligt, men umuligt for en rig at gå ind i Guds rige. Dette billedsprog skal forstås bogstaveligt. Det er ikke sprogligt korrekt - som nogle har forsøgt - f.eks. at forstå ordet »nåleøje« som den lille dør i en større port. Vi må forstå det som et farverigt, »overdrivende« billedsprog på linje med ordene om splinten og bjælken (Matt.7,3-5).

Det har været chokerende ord for disciplene. Man var ikke vant til så radikale ord om rigdommen.

Men det, som ligger uden for menneskets muligheder, er muligt for Gud (v.27). Frelsen ligger i at vende sig fra sine egne muligheder - og det, som ens hjerte er bundet af - og så kaste sig over på Guds muligheder. Heri lå også frelsens mulighed for den rige mand, som gik bedrøvet bort fra Jesus.

Lønnen for at følge Jesus (v.28-31)

Peter er igen ordfører i flokken. Det er, som om han siger: »*Denne* der rige mand har ikke forladt alt for at følge dig, men *vi* har.« For Jesus bliver det anledning til at kaste et løfte ind over efterfølgelsen. Den, der har satset alt på at følge Jesus, skal ikke komme til at mangle noget. Han skal ikke mangle husly, han skal ikke mangle materielle goder, og han bliver en del af et nyt, stort familiefællesskab. Det må have været ord, som på en særlig måde har været til trøst under forfølgelse, hvor mange familier er blevet splittede og mange kristne frarøvet deres ejendele.

10,32-34: Tredje forudsigelse af lidelsen

Målet er stadigvæk Jerusalem. Dette er ikke bare en neutral geografisk notits. I Markusevangeliets sammenhæng siger den noget om, at Jesus er på vej mod lidelsen. Han kender målet for sin rejse, når han siger: »Se, vi går op til Jerusalem.« Og nu forudsiger han for tredje gang sin lidelse. Denne forudsigelse minder om de to foregående (8,31; 9,31), men den tredje forudsigelse er den mest detaljerede. Pinslerne udmales. Der venter både hån og spot og pisk og spyt. Både jøderne og hedningerne skal være indblandet.

10,35-45: Zebedæussønnernes spørgsmål, det rette discipelsind

Igen tegnes der et billede for os af disciplenes manglende forståelse for Jesu lidelse og discipellivets vilkår. Det samme har vi set de to andre gange, hvor Jesus har forudsagt sin egen lidelse (8,31-38; 9,31-37). Jesus har talt om lidelsens og korsets vej, men de to Zebedæussønner, Jakob og Johannes, er i tankerne allerede nået til herligheden. De forventer, at Guds rige snart skal bryde synligt igennem, og at Jesus snart skal tiltræde sit kongedømme. Og så må de vel kunne få pladsen som »førsteministre« i dette rige. Med den indsats, som de har ydet, må de kunne tilkomme en hædersbelønning.

Men Jesus vender igen op og ned på deres forventning. De ønsker at skyde genvej til herligheden°. Men hverken for ham selv eller for dem findes der nogen vej til herligheden uden om lidelsen. Derfor vender Jesus igen deres tanker mod lidelsen. At tømme et bæger (v.38) er i GT flere steder udtryk for at udstå en lidelse eller straf (Es.51,17, Jer.25,15). Også dette at døbes eller blive overøst med vand kan anvendes som billede på lidelse og modgang, der som en vandflod kommer ind over et menneske (Sl.42,8).

Jesus vil lede de to brødre - og os alle - ind på tjenestens og selvhengivelsens vej. Han vil ikke lave billige »pladsreservationer« til de fornemste pladser i Guds rige (v.41). At følge ham er ikke en genvej til herlighed uden om korset.

Derfor stiller Jesus også i det følgende discipellivets vilkår op som modsætning til almindelig herskesyge (v.42-44). I den menneskelige verden og i det verdslige samfund gælder det oftest om at få magt og indflydelse og herske over andre. Jesus stiller to diametralt modsatte værdisystemer op. På den ene side tjeneste og selvhengivelse. På den anden side magtsyge, karrierejag, status m.v.(v.43-44).

Men Jesus stiller ikke bare de to værdisystemer op over for hinanden. Han har selv levet tjenesten og selvhengivelsen ud (v.45). Her siger Jesus, hvad der er målet for hele hans sendelse - jf. ordene »for at«. Målet er simpelt hen at »give sig selv«. Sprogligt betyder ordet »løsesum«° den sum, som måtte betales for at købe en slave eller et helt folk fri (Es.43,3). I Jesu ord v.45 hører vi en genklang af Es.53,10-11 om Herrens lidende tjener. Jesus træder ind i rollen som denne lidende tjener, som skulle give sig selv hen i døden som et skyldoffer - jf. ordene »skyldoffer«, v.10, »tjener«, v.11, »hengav sit liv«, v.12. Jesus tolker altså i v. 45 sin egen død som en forløsningsdød. Han gjorde sig selv til den løsesum, som måtte betales for at udfri mennesker af syndens og det ondes trældom. Udtrykket »for mange« skal understrege den store mængde, som bliver forløst ved den *enes* død. Det skal ikke forstås som »mange« i modsætning til »alle«.

10,46-52: Den blinde ved Jeriko

Rejseføget nærmer sig Jerusalem. Sidste station inden Jerusalem er Jeriko. Som vi flere gange på rejseruten har mødt enkeltmennesker, der fremstår som troens forbilleder (9,22-27; 10,13-16), møder vi nu endnu en.

Livligt og detaljeret fortælles om denne blinde tigger ved Jeriko. Han har haft en fornemmelse af, at Jesus var noget særligt, ja, at han var Messias, Davids søn. Mens de store masser er blinde for, at Jesus er Messias, kan denne blinde »se« og kende, hvem han er (v.47 og 48).

Som disciplene ville holde børnene og deres mødre borte fra Jesus, er der også nogle fra rejseføget, der velmenende vil holde denne tigger borte, v.48. Men Jesus trodser dem og henvender sig direkte til manden. Hovedordene er Jesu bortsendelsesord: »Gå bort, din tro har frelst dig.« Som i 9,14-27 er der således ikke bare

tale om et under, men også en fortælling om tro. Den blinde har givet os en levende illustration af, hvad tro er. I sit dristige og trodsige råb om hjælp - trods alle forsøg på at bringe ham til tavshed - har manden vist sin tro og tillid til Jesus. Lignende eksempler på tro har vi også set i 2,5; 5,34; 9,23-24. Som ofte før skal frelse her ikke forstås bare som den fysiske frelse. Frelse i Jesu mund omfatter *hele* mennesket. Hans legemlige øjne er blevet åbnet, så han kan se, hvad der foregår omkring ham. Men også troens øje er blevet åbnet, så han har set et stykke af Guds riges virkelighed, og han følger nu Jesus på vejen mod Jerusalem.

Kap. 11-13: Jesus i Jerusalem

Kapitel 11

Fra nu af finder alle begivenheder sted i og omkring Jerusalem. Efter indtogsberetningen (11,1-11) følger bl.a. Jesu forbandelse af det ufrugtbare figentræ og tempelrensningen (11,12-18). Fra 11,27 - 12,44 hører vi om forskellige sammenstød mellem Jesus og de religiøse ledere. Oftest ved, at Jesus stilles over for spørgsmål, som har til formål at trænge ham op i en krog. 11,27-33 om Jesu myndighed, 12,13-17: om skat til kejseren, 12,18-27: om opstandelse fra de døde, 12,28-34: om det største bud i loven. Jesus fortæller også lignelsen om de utro vingårdsmænd som en dom over de religiøse ledere (12,1-12). I en særlig belæring til fire disciple underviser Jesus om templets ødelæggelse og den sidste tids store katastrofer og om Menneskesønnens komme (13,1-37).

11,1-11: Jesu indtog i Jerusalem

Betfage og Betania var to landsbyer øst for Jerusalem. At begivenhederne her foregår ved Oliebjerget, er sikkert ikke tilfældigt. Folket forventede, at Messias engang ville vise sin kongeværdighed ved Oliebjerget.

V.1-7 fortæller om forberedelsen til indtoget. V.8-11 om selve indtoget. Det slående ved forberedelsen er, at hele forløbet er planlagt ned til mindste detalje. Fortællingen giver indtryk af, at Jesus følger en forud tilrettelagt plan. Intet er tilfældigt. Selv æselføllet står parat til ham. At Jesus rider ind i byen på et æselføl og ikke f.eks. på en hest, er også med til at give begivenhederne karakter af opfyldelse af den gamle profeti fra Zak.9,9: »Se, din konge kommer til dig, retfærdig og sejrrig, sagtmodig, ridende på et æsel, på en æselhoppes føl.«

Selve indtoget (v.8-11) får karakter af en kongelig hyldest til Jesus både i handling og ord. Kapperne, som bredes ud, og kvistene, som strøs ud, er de synlige udtryk for tilbedelse og hyldest. Sam-

tidig lyder det som i et stort hyldestkor: »Hosianna! Velsignet være han, som kommer, i Herrens navn...« Dette velsignelsesråb er hentet fra Sl.118,25-26, som ofte blev brugt som et led i den jødiske liturgi ved de store valfartsfester som påskefesten og løvhyttefesten. Ordet Hosianna er egentlig en bøn: Herre, frels dog. Men det blev ofte brugt som et hyldest- og glædesråb.

Ifølge Matthæusevangeliet tilbedes Jesus mere direkte som Messias: Hosianna, Davids søn (Matt.21,9). Men også af Markus' gengivelse fremgår det indirekte, at Jesus tilbedes som Messias. Med ordene »Velsignet være vor fader Davids rige, som kommer!« siges det, at nu opfyldes de løfter, som for mange, mange år siden blev talt til kong David om, at hans rige skulle blive et evigt rige (2.Sam.7,12-16). Nu kommer han, som skal genoprette Davids rige.

Beretningen om Jesu indtog i Jerusalem adskiller sig fra det øvrige stof i Markusevangeliet derved, at her proklameres Jesus åbent som Messias og hyldes som konge. Han viser sig som den konge, folket ventede på og længtes efter (2.Sam.7,12-16, Zak.9,9).

Men alligevel viser Jesus sig som en anderledes konge. Han kommer ikke på en prægtig stridshest, men på et æselføl. Han kommer ikke i pomp og pragt, men i fattigdom. Nok lod han sig tiljuble som konge, men hans rige var ikke af denne verden.

Det viste sig også, at folkets hyldest bare var en kortvarig og overfladisk entusiasme. Han levede ikke op til deres forventninger til Messias. Næste dag skete der skæbnesvangre ting i Jerusalem (v.15-18). Og i løbet af de kommende dage slår hyldestråbene over i spotteråb.

11,12-18: Figentræet og templet

Det er dagen efter indtoget (se tidsangivelsen i v. 12 og 18). Jesus er ikke kommet til Jerusalem som turist. Nej, han har et langt dybere sigte. Han foretager sig denne dag to ting, som begge rummer en dom over folket.

Forbandelsen af figentræet kan virke gådefuld. Hvorfor fordømmer han et tilfældigt, uskyldigt figentræ? Vi må nok forstå det som en symbolsk lignelseshandling. Der er også i profetlitteraturen

eksempler på, at profeterne med en symbolsk handling udtaler dom over folket: Jer. 13,1-11 - om et bælte, der bliver ødelagt, Jer.19 - om krukken, der knuses. På tilsvarende vis udfører Jesus her en symbolsk handling. Ufrugtbarheden er tegnet på Guds forbandelse over folket.

Også tempelrensningen må forstås som en sådan »tegnhandling«. Den ydre anledning er, at især omkring højtiderne var der mange boder opstillet inden for tempelområdet. De store skarer af pilgrimme, som kom rejsende, måtte ofte købe nogle af de ting, som var nødvendige til offertjenesten. Derfor var der også brug for vekselerere, der kunne veksle f.eks. romersk mønt til jødisk.

Jesu voldsomme handling her er en dom over al vanhelligelse af templet. Der, hvor der skal bedes og tilbedes, skal der ikke handles og købslås. Med profetisk myndighed henviser Jesus til Es.56,7 og Jer.7,11.

Men i Jesu profetiske ord (se især Es.56,7) *kan* der også ligge en dybere mening. Han vil måske vise, at nu går den gamle pagts tempeltjeneste mod sin afslutning. Snart skal templet ødelægges. Snart skal tilbedelsen ikke foregå på »dette sted«, men i »ånd og sandhed« (Joh.4,23). Jesus havde også antydet, at han selv skulle være det nye tempel (Joh.2,19, se også 14,58 og 15,29, hvor Jesus anklages for at ville bygge et nyt tempel).

Forståeligt er det, at Jesu adfærd her har oppisket nyt had mod Jesus (v.18).

11,19-26: Ord om bøn, tro og tilgivelse

Vi er nu nået til den tredje dag (v.20) i Jesu ophold i Jerusalem. På vejen fra Betania, hvor de tilsyneladende overnatter, går de forbi det figentræ, som ved Jesu magtfulde domsord var visnet. Det visne figentræ taler sit tavse sprog om vantro° og frafald°. Derfor lyder nu opfordringen som modstykke til vantroen: Tro på Gud. Og i de følgende vers udmøntes dette i nogle ord om tro (v.23), om bøn (v.24), om tilgivelse (v.25-26).

Kun Gud kan flytte bjerge (se f.eks. Sl.97,5). Men den, som tror, lukker Guds muligheder ind i sit liv (v.23). Troen er det tomrum, som fyldes af Guds muligheder.

Det samme gælder bønnen (v.24). Der er her ikke tale om bøn som selvsuggestion eller viljesanstrengelse. Bønnen er virkningsfuld, fordi den åbner for *Guds* magt og muligheder. Men ægte bøn må ske i en forsonende atmosfære. Man kan ikke på én gang vende sig til Gud i bøn og samtidig vende sig mod næsten i uforsonlighed. Mennesket kan ikke leve *af* tilgivelsen uden at leve *i* tilgivelsen.

11,27-33: Spørgsmålet om Jesu myndighed

Jesus har i det foregående optrådt med en myndighed, som var enestående og uhørt. Især tempelrensningen har været provokerende og oprørende. Hvordan kunne han *tillade* sig det. Derfor forstår vi spørgsmålet om, med hvilken ret han gør dette. Hvorfra har han sin fuldmagt og legitimation?

Som det ofte var skik i rabbinske læresamtaler, svarer Jesus med et modspørgsmål - nemlig vedr. Johannes Døbers myndighed. Herved stilles de i et dilemma. Johannes Døbers profetiske myndighed har åbenbart været alment anerkendt. Derfor turde de ikke benægte den. Men at anerkende Johannes' myndighed tvang dem også til at anerkende Jesus, som Johannes profeterede om og pegede hen på.

Kapitel 12

12,1-12: De onde vinbønder

Lignelsesfortællingen minder om lignelsen i Es.5,1-7, hvor Israels folk sammenlignes med en vingård. Nogle passager er hentet næsten ordret herfra.

Lignelsen rummer flere detaljer, som har været naturlige for en vinbonde. Men den rummer også flere unaturlige og urealistiske detaljer.

At en mand plantede en vingård, satte et gærde omkring den, gravede en perse og byggede et tårn, har været naturlige ting. Persen er en grav eller en fordybning udhugget i klippen, hvor man samler saften fra druerne. Tårnet har været et vagttårn, hvorfra vingården kunne overvåges.

At vingårdsejeren drog udenlands, har heller ikke været usædvanligt. En stor del af landets jord var ejet af udenlandske storgodsejere og forpagtet bort. At vingårdsejeren sender en af sine tjenere som sendebud, er også naturligt. Men at han sender den ene tjener efter den anden, ja, at han sendte mange (v.5), er et træk, der sprænger virkelighedens rammer. Hvilken vingårdsejer ville finde sig i det? Og hvilken vingårdsejer ville på den baggrund turde sende sin egen søn derhen? At vingårdsbønderne får den tanke, at de ved at dræbe sønnen skulle arve vingården (v.7), er også urealistisk. Der er således flere »overraskelsesmomenter« i lignelsen.

Men alligevel afspejler den *Guds* historie med folket. Her er lignelsens drama blevet til blodig virkelighed. Ligesom denne vingårdsejer sender sine tjenere til vingården, har Gud tålmodigt sendt den ene profet efter den anden til folket. Men profeterne er blevet ringeagtet, ofte mishandlet og dræbt. Drabet på profeter er en af de mørke pletter i folkets historie (se f.eks. Matt.23,29, Luk.13,34). Men selv om folket havde dræbt profeter, vovede Gud at sende sin egen søn. Også dette stykke af dramaet blev til blodig alvor.

Lignelsen bliver således en stærk forkyndelse af Jesus som Guds søn. Ligesom sønnen ifølge jødisk retsbevidsthed repræsenterede faderen og havde fuldmagt fra ham, kom Jesus med fuldmagt fra Gud. Jesus kom som det sidste og afgørende sendebud fra Gud.

Fortællingen føjer sig også naturligt ind på dette punkt i Markusevangeliets sammenhæng. Den forestående død kaster mere og mere sine skygger ind over Jesu liv. Og denne lignelse er en stærk forudsigelse af Jesu død.

Derved rummer lignelsen også en stærk domsforkyndelse. Ikke så meget over det jødiske folk som helhed (som lignelsen fra Es.5,1-7), men mere imod dets ansvarlige ledere, som i misforstået nidkærhed har forkastet Guds sendebud (v.9).

I den afsluttende skrifthenvisning (v.10-11) skal hovedhjørnestenen forstås som billede på Jesus selv. Ordene er fra Sl.118,22f. og var velkendte som en del af påskeliturgien. Lignelsen har fortalt historien om »stenen, som blev vraget«. Men på underfuld vis blev

dette et led i Guds plan. Gud har gjort den vragede sten til hovedhjørnesten. Hovedhjørnestenen° er grundstenen, den bærende sten i en bygning. Her er en skjult forudsigelse af Jesu opstandelse. Mens folkets ledere kastede stenen i ruinhoben, holdt Gud »grundstensnedlæggelse« til et nyt hus, et nyt folk, en ny pagt.

At Jesus var hovedhjørnestenen, grundstenen for et nyt folk, er en tanke, som har spillet en væsentlig rolle i den ældste menigheds forkyndelse. Se bl.a. Ap.G.4,10-11, Ef.2,20, 1.Pet.2,5.

12,13-17: Om at betale skat til kejseren

Herodianerne var ikke noget egentligt religiøst parti, men det var mennesker, som sympatiserede med kong Herodes Antipas. Vi har tidligere set eksempel på, at en fælles fjende kunne forene farisæerne og herodianerne (3,6).

Med deres spørgsmål om at betale skat til kejseren rammer de ind i et aktuelt og pinagtigt problem. Zeloterne nægtede at betale skat til kejseren. Farisæerne gjorde det kun nødtvungent. At betale skat til kejseren var at underordne sig. Og tilmed bar mønterne kejserens eget billede og indskriften: »Kejser Tiberius, den ophøjede, gudens ophøjede søn.«

Spørgsmålet stilles for at sætte Jesus i et dilemma. Svarede han ja til at betale kejseren skat, havde han sagt ja til kejserens autoritet. Dermed kunne han anklages for at være landsforræder. Svarede han nej, ville han komme i opposition til den romerske øvrighed. Også dette ville kunne bruges imod ham.

Jesu svar er de kendte og rammende ord i v. 17: »Så giv kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er!« Det er ord, som ofte har spillet en rolle i diskussioner om forholdet mellem stat og kirke. Idet Jesus står med kejserens mønt i hånden og siger disse ord, anerkender han kejserens og den verdslige øvrigheds autoritet. Men med tilføjelsen »og Gud, hvad Guds er«, indordner han alligevel den verdslige øvrighed under Gud. Han siger ja til kejseren, men nej til en forgudelse af kejseren.

12,18-27: Om opstandelse og ægteskab

Stadigvæk stilles Jesus over for spørgsmål, som har til formål at trænge ham op i en krog.

Saddukæerne° var et præsteparti med stor indflydelse i synedriet (Rådet°).

Tilhængerne tilhørte overklassen og præstearistokratiet. Typisk var, at de holdt fast ved Moseloven, men de forkastede den mundtlige overlevering, som farisæerne holdt fast ved. De var et jordnært parti, som holdt sig til det, som hører dette liv til. Derfor troede de heller ikke på de dødes opstandelse. Ligesom de ikke troede på engle eller andre åndevæsner.

Det var også for at latterliggøre troen på de dødes opstandelse, at de opfandt denne barokke historie om manden, der dør uden arvinger, og hvor syv brødre i rækkefølge gifter sig med enken uden at få arvinger (v.19-23). Tanken om svogerægteskab kan man finde i 5. Mos.25,5-10.

Jesu svar på spørgsmålet kan deles i to:

a. v.24-25: Livet i opstandelsen er ikke bare en forlængelse af dette liv. Det skal være en anderledes livsform. Ægteskabet er en ordning, som angår livet her og nu og skal ikke fortsætte efter opstandelsen.

b. v.26-27: Jesus begrunder selve opstandelsens faktum med en henvisning til de ord, hvormed Gud åbenbarede sig for Moses ved den brændende tornebusk: »Jeg er Abrahams Gud og Isaks Gud og Jakobs Gud.« Tanken er: Når Gud kan kalde sig Abrahams, Isaks og Jakobs Gud så mange hundrede år efter, at disse patriarker var døde, må det betyde, at de stadigvæk var levende *for Gud.* Deres fællesskab med Gud er ikke blevet ophævet af døden. Den død, som skiller mellem mennesker, er ikke for Gud en uoverstigelig grænse.

Der er få steder i GT, der taler om de dødes opstandelse og liv efter døden. Men dette sted udlægges altså af Jesus som belæg for et liv efter døden.

12,28-34: Kærlighed til Gud og næsten

I modsætning til de foregående spørgsmål, som er blevet rettet til

Jesus, synes dette spørgsmål ikke at være et kritisk/prøvende spørgsmål, men snarere stillet af et ærligt og søgende menneske. Som en, der kendte til Skriften, var det naturligt at rette dette spørgsmål til Jesus.

Jesus svarer i første omgang ved at henvise til den jødiske trosbekendelse (5.Mos.6,4). Den kaldes shema (det hebraiske ord for hør: »Hør Israel ...«), og enhver mandlig israelit skulle fremsige den morgen og aften i erindring om folkets udvælgelse.

At mennesket skal elske Gud af hele sit hjerte, sjæl, sind og styrke, betyder ikke, at man kan skelne mellem disse fire som adskilte dele af den menneskelige personlighed. Men det betyder, at kærligheden til Gud omfatter *hele* mennesket. Du skal elske med alt, hvad du er og har. Ordet, der er oversat med »sind«, kan også betyde »tanke« eller »forstand«.

Sidestillet hermed nævner Jesus budet om næstekærlighed. Dette bud finder vi i 3.Mos.19,18. At disse to bud stilles sammen på denne måde, er ukendt i GT og i jødiske skrifter. Jesus har hermed sagt, at alle andre bud har deres udspring i kærligheden til Gud og til næsten. I kærlighedsbudet har loven sin opfyldelse. »Kærlighed er lovens fylde og fuldkommenhedens bånd« (Grundtvig).

Samtidig har Jesus ved dette dobbelte kærlighedsbud sagt, at de to dele af budet ikke kan adskilles. Næstekærligheden har sin faste grund i Gud. Og kærligheden til Gud bliver konkret i kærligheden til næsten.

Den skriftlærde, som har stillet spørgsmålet, giver Jesus ret og føjer til, at kærligheden er mere værd end alle brændofre og slagtofre. Vi må huske på, at samtalen sikkert er foregået inden for tempelområdet, hvor alle ofringerne fandt sted. Men den skriftlærde har indset, at tempeltjenesten og de ydre ofre ikke kan erstatte det »kærlighedsoffer«, som man skylder Gud og sit medmenneske.

12,35-37: Davids søn eller Davids herre

Det har hørt med til jødernes Messias-forventning, at Messias skulle være af Davids slægt (2.Sam.7,12, Es.11,1).

I Salme 110, som også har været tolket med henblik på Messias, omtaler David Messias som *min herre:* «Herren sagde til min herre:

Sæt dig ved min højre hånd...« David ser ved Ånden ind i fremtiden, og han ser for sig, hvordan Messias skal tage plads ved Guds højre hånd og være Guds medregent, indtil alle fjender er knust.

Messias kan altså i GT omtales både som Davids *søn* og som Davids *herre.* Denne spændingsfyldte dobbelthed lader Jesus stå. Han giver ikke noget svar på spørgsmålet. Men svaret synes at ligge i selve spørgsmålet: Messias er begge dele. Af jordisk-kødelig afstamning er han Davids søn (se også 9,47-48; 11,10). Men han har alligevel en afstamning, som ligger over og før Davids slægt.

Sl. 110,1 bliver brugt i den første kristne forkyndelse som belæg for, at Kristus er ophøjet og regerer sammen med Gud i den himmelske verden, (Ap.G.2,34, Hebr.1,13).

12,38-40: De skriftkloges hykleri

I meget skarpe ord dømmes de skriftlærdes hykleri. De ynder at gå omkring i deres værdige dragt. De ynder at lade sig se og beundre. Men her kritiseres de både for pengegriskhed og skinhellighed. At de æder enker ud af huset, kan være udtryk for, at de ikke veg tilbage for at tage imod pengegaver fra fattige enker.

12,41-44: Enkens gave

Tempelblokken er en af de tretten trompetformede pengeblokke, som var fæstet til muren i kvindernes forgård. I disse blokke lagde man både de lovpligtige ydelser og de frivillige bidrag, som blev givet til tempeltjenesten. Hver af tempelblokkene dækkede et bestemt formål. Pengegaven blev givet til præsterne, som så lagde pengene i den rigtige blok.

Enkerne hørte til de mest socialt belastede i samfundet. I grundteksten står der, at enken gav to »lepton«. Det er den mindste møntenhed. Omregnet svarer det til under en krone.

Selv om enken kun gav lidt, så var det dog sit livsunderhold, hun gav. Hun har ved sit offer vist sin totale hengivelse til Gud.

Kapitel 13

Kap. 13 er et af de lange tale-afsnit i Markusevangeliet. Jesus taler om templets ødelæggelse og de tegn, som skal indvarsle de sidste tider, og han taler om Menneskesønnens komme.

Strukturen er: 1-4: Samtale mellem Jesus og disciplene. Jesus forudsiger templets ødelæggelse. 5-23: Forudsigelse af de tegn, som skal indvarsle Menneskesønnens komme - falske messias'er (5-6), krig, jordskælv, hungersnød (7-8), forfølgelse af de kristne (9-13), Ødelæggelsens Vederstyggelighed, flugt (14-20), falske messias'er (21-23). 24-27: Menneskesønnens tilsynekomst. 28-37: Lignelser med formaninger til årvågenhed.

13,1-4: Jesus forudsiger templets ødelæggelse

Templets pragt kunne ses vidt omkring. Templet med dets mure, portaler og haller, som lyste i guld og marmor, var jødernes stolthed og kostbare skat. Derfor kommer også en af Jesu disciple med dette beundringsudbrud: »Mester, se alle de store sten og alle de store bygninger!« (v.1).

Jesus svarer med en profeti om templets undergang (v.2). Vi har allerede mødt eksempler på, at Jesus har fældet dom over templet og tempeltjenesten (11,15-19, se også 14,58 og 15,29, hvor et af anklagepunkterne mod Jesus var hans profetier om templets undergang). Templet blev rent faktisk ødelagt i år 70, da romerske hære omringede Jerusalem.

Fra Oliebjerget har der været en storslået udsigt over templet. Her sidder Jesus med de fire disciple, som blev kaldet som de første (1,16-20). Der knyttede sig særlige forventninger til Oliebjerget. Det var stedet for Guds sidste dom (Zak.14,4).

Mens de sidder på dette bjerg, spørger disciplene ham, hvornår dette (altså templets ødelæggelse) skal ske, og hvad der er tegnet på, at »alt det skal til at fuldendes«. Den sidste del af spørgsmålet

kan antyde, at disciplene ikke *bare* tænker på templets ødelæggelse som isoleret begivenhed, men på et længere forløb af begivenheder.

13,5-37: Jesu tale om de sidste tider og Menneskesønnens komme.

Der er flere ting i denne tale, som er vanskelige at gennemskue. Noget af forklaringen er nok, at talen handler om flere forhold på én gang. Talen kan forstås inden for rammen af Jerusalems og templets ødelæggelse. Dette indtraf i år 70, da feltherren Titus under den romersk-jødiske krig belejrede og indtog Jerusalem. Samtidig er der mange træk i talen, som sprænger denne historiske ramme og peger frem mod verdens ende og Jesu genkomst. Ligesom man ved en filmfremkaldelse kan fremkalde to billeder oven i hinanden, er det, som om vi her har to billeder, der glider over i hinanden. Det kan være vanskeligt at skelne, hvad der hører til det ene, og hvad der hører til det andet billede.

Ligeledes er der i talen en spænding mellem dette at give agt på tidens tegn og dog leve i konstant uvished om, hvornår tingene indtræffer. I jødisk-apokalyptisk litteratur var man meget optaget af at beregne det nøjagtige tidspunkt for verdens ende. Sådanne spekulationer er fjernt fra Jesu tale. Hvor langt vi er kommet på tidens skala, ved kun Gud. Ingen andre skal vide det (v.32).

Tegnene, der går forud (v.5-23)

En rød tråd gennem dette afsnit er, at der er noget, som må ske *først*. Tingene sker ikke tilfældigt. Der er et forløb, som må gennemleves før verdens ende og Jesu genkomst kan indtræffe - jf. v. 7: »Det *skal* ske, men det er endnu ikke enden.« Derfor bruges også billedet med *veerne (v.8)*. Veerne er den nødvendige smerte, som må gennemleves, for at nyt liv kan blive til. Selv om der er meget, som minder om ufred og undergang, er det dog *Gud*, der til syvende og sidst styrer alt. Gud kender tid og time. Han formår også i sin almagt at sætte en grænse for trængselen og forfølgelsen (v.20). Og disciplene må helt og fuldt stole på hans hjælp og indgriben i trængselen (v.11).

De ting, som skal indtræffe kan inddeles således:

1. Falske messias'er og falske profeter (v.5-6 og v.21-22)

Der skal fremstå forførende skikkelser. At de skal komme i Jesu navn og sige: »Det er mig!« (v.5), kan enten betyde, at de skal give sig ud for at være Messias, eller at de skal give sig ud for at være Jesus, som er kommet igen. De falske messias'er og profeter skal også stadfæste deres myndighed ved undere og tegn (v.22).

2. Krig og disharmoni (v.8)

Tiden før verdens ende skal være en tid med opløsning og kaos. Folk og folkegrupper skal strides indbyrdes. Selv de livløse ting i skaberværket skal forstyrres og give anledning til hungersnød og jordskælv.

3. Forfølgelse af de kristne (v.9)

Disciplene får ikke succes og medgang stillet i udsigt. Tværtimod. At de skal blive pisket i synagogerne, afspejler situationen i en jødekristen menighed. De første kristne var stadigvæk jøder. Men de blev betragtet som frafaldne jøder.

Udtrykket: »I vil blive stillet for konger og statholdere på grund af mig,« peger frem mod den tid, hvor de kristne hovedsagelig er af hedensk rod. Også de hedenske myndigheder skal de kristne få imod sig. Men også øvrighedspersonerne skal få vidnesbyrdet om Jesus at høre.

4. Mission (v.10)

I forfølgelsessituationen skal de kristne ikke sidde passivt med hænderne i skødet. Det skal også være en aktiv missionstid. Også i profetlitteraturen finder vi den tanke, at Guds navn skal blive kendt af alle folkeslag (Es.52,7, 62,2).

5. Opløste familier (v.12)

Selv de nære familierelationer vil blive forvrænget og ødelagt. Der er her ikke tale om almindelige familiestridigheder, men om tilfælde, hvor troskaben mod Kristus må veje tungere end loyaliteten over for ens nærmeste familie.

6. Ødelæggelsens Vederstyggelighed (v.14)

Sprogligt stammer udtrykket »Ødelæggelsens Vederstyggelighed« fra Dan.9,27. Her sigter det til den profanering af templet, som skete, da syrerkongen Antiokus Epifanes opstillede et Zeus-alter

(Zeus er den øverste i den græske gudeverden) i templet i året 168 f.Kr. Her i v. 14 er det naturligt at forstå det som en forudsigelse af den ødelæggelse af templet, som skete ved feltherren Titus' indtagelse af Jerusalem i år 70.

Vi kan imidlertid også forstå det som kulminationen af den ødelæggelse og profanering, som skal ske i de sidste tider. Det er således også naturligt at sætte »Ødelæggelsens Vederstyggelighed« i forbindelse med Antikrist (2.Thess.2,2.) - jf. hvad der ovenfor er sagt om de to billeder, der glider over i hinanden.

7. Flugt (v.15-20)

Ødelæggelsens Vederstyggelighed på hellig grund skal tvinge de kristne på *flugt*. Denne flugt skal ske så hastigt og pludseligt, at det ikke skal være muligt at tage de mest nødtørftige ejendele med (v.15-16). Og flugten skal være så fysisk krævende, at den vil være særlig vanskelig for mødre med spædbørn (v.17), og den vil være særlig ubehagelig under vinterens kulde (v.18).

Menneskesønnens komme (v.24-27)

Umiddelbart forud for Menneskesønnens komme skal der ske vældige tegn i universet. Lignende tegn er forudsagt hos de gammeltestamentlige profeter (Es.13,10, Joel 4,15).

Som afslutning på det store drama skal Menneskesønnen vise sig i skyerne. Det, som lignede destruktion og kaos, skal vise sig at være begyndelsen på Guds riges herlighed.

Som menneskesønnen i Dan.7,13 er en himmelsk skikkelse, udrustet med Guds magt og myndighed, skal Menneskesønnen også være det på den dag. Nu skal der ikke længere være nogen grænse for hans magt. Suverænt skal Menneskesønnen samle sine udvalgte sammen fra alle hjørner af jorden (v.27).

Formaninger til årvågenhed (v.28-37)

Formålet med det, som er sagt indtil nu, er at vække tilhørerne til årvågenhed og agtpågivenhed. Det illustreres nu med to lignelser: Lignelsen om figentræet (v.28-32) og lignelsen om de årvågne tjenere (v.33-37).

Som I ud fra figentræets saftige, udsprungne blade kan skønne,

at sommeren er nær, kan I også ud fra tegnene, som går forud, skønne, at Jesu genkomst er nær.

Vanskelige at forstå er ordene: »Sandelig siger jeg jer: Denne slægt skal ikke forgå, før alt dette sker« (v.30). Der kan være to mulige tolkninger:

a. Udtrykket »denne slægt« går på generationen, der levede på den tid. I så fald må vi spørge: Ventede Jesus, at verdens ende ville ske, inden den daværende generation var uddød? Eller tænkes der med »alt dette« simpelt hen på templets ødelæggelse og de trængsler, som det førte med sig?
b. »Denne slægt« betyder ikke den dalevende generation, men menneskeslægten som helhed (se. f.eks. 8,12).

Jesus vil ikke vække tilhørernes nysgerrighed, så de begynder at udregne tider og timer. Men han vil forsikre, *at* tingene sker, som han har sagt (v.31). *Tidspunktet* for verdens ende er en hemmelighed gemt hos Gud. Selv Sønnen har i sin jordiske tilværelse givet afkald på at kende tidspunktet (v.32). Vi har her det eneste tilfælde i Markusevangeliet, hvor Jesus betegner sig selv som Sønnen.

Fordi tidspunktet for verdens ende og Menneskesønnens komme er uvist, munder talen ud i endnu en opfordring til at være vågen og på vagt (v.33-37). Tjenerne i lignelsen ved ikke, hvornår deres herre vender tilbage. Derfor gælder det om at være rede. De skal ikke kaste sig ud i feberagtige spekulationer om, hvornår deres herre kommer. De skal tværtimod passe deres opgave og deres arbejde, helt til han kommer.

Kap. 14-16: Jesu lidelse, død og opstandelse

Kapitel 14

14,1-2: Beslutningen om Jesu død

At Jesu korsfæstelse og død er foregået omkring den jødiske påskefest, er alle evangelisterne enige om. Den 14. dag i måneden nisan blev påskelammet slagtet. Påskemåltidet skulle holdes den 15. nisan. Fra den 15. til den 21. nisan fulgte de usyrede brøds fest.

> Der er imidlertid et vanskeligt dateringsproblem mellem på den ene side de tre synoptiske evangelier og på den anden side Johannesevangeliet. Ifølge de tre synoptiske evangelier indstiftede Jesus nadveren ved påskemåltidet - altså den 15. i måneden nisan, mens Jesu sidste måltid med disciplene ifølge Johannesevangeliet synes at ligge dagen før påsken - altså den 14. nisan (Joh.18,28; 19,14). Langfredag er altså ifølge Johannesevangeliet den 14. nisan (dagen gik fra solnedgang til solnedgang), mens det ifølge de synoptiske evangelier er den 15. nisan.
>
> Det er usandsynligt, at retssagen mod Jesus er foregået under selve påskehøjtiden. Ypperstepræsten og de skriftkloge ville jo også ifølge 14,2 gøre alt for at undgå, at det skulle ske under festen. Her udførte man kun det allermest nødvendige arbejde. Dette kunne tyde på, at Johannesevangeliets datering er korrekt. Følger vi den, var processen mod Jesus afsluttet, inden påskefesten blev indledt. Men i så fald skulle Jesu sidste måltid og nadverens indstiftelse altså være foregået aftenen før, man ellers spiste påskemåltid. Her er imidlertid et problem, som vi ikke har nogen endelig løsning på.

14,3-9: Salvningen i Betania

Jesus har tilsyneladende overnattet i Betania i disse dage. Hvem Simon den Spedalske er, ved vi ikke. Måske en mand, der tidligere havde været spedalsk. Måske en, som Jesus havde helbredt.

Hvem kvinden med alabastkrukken er, ved vi heller ikke. Johannesevangeliet fortæller, at det var Maria, Marthas søster, som

salvede Jesus (Joh.12,3-8). At salve en gæsts hoved var en hædersbevisning.

Nardusolie var en meget kostbar salve udvundet af den indiske nardusplante. Alabast var en meget finpudset, næsten glasagtig gips.

Normalt hældte man kun en lille smule olie ud af den lille åbning i krukken. At kvinden knuser krukken og hælder al salven ud, er derfor en overdreven ødselhed. Her møder vi en kærlighed, der ikke er køligt beregnende, men som bryder alle rimelighedens grænser.

Over for denne altudøsende kærlighed står den kølige »kan det betale sig-holdning« hos de omkringstående (v.5). Men de har nok også haft den holdning, at det at give til de fattige var en god gerning. I Jesu svar (v.7) ligger der ikke en foragt for de fattige, men Jesus giver i denne specielle situation kvindens handling en bestemt tolkning. Den bliver en slags profetisk forudsigelse af Jesu død. Kvinden har ved sit offer vist en kærlighed°, som er det rette svar på det kærlighedsoffer, som Jesus snart vil bringe. Derfor skal kvindens handling også være et eksempel for eftertiden (v.9).

14,10-11: Judas' forræderi

Kort og uden omsvøb berettes om Judas' forræderi. Det har været en stadig gåde for eftertiden, at »en af de tolv« skulle blive forræder - tilmed mod simpel betaling.

14,12-26: Jesu sidste måltid. Nadverens indstiftelse

Forberedelsen til måltidet (v.12-16)

Der var en særlig højtid og stemning over jødernes påskemåltid. Her fejrede man udfrielsen af Egypten. Der var mange ting, der hørte med til forberedelsen. For de tilrejsende skulle der findes et passende værelse. Man skulle anskaffe et lam, usyret brød m.m. Der skulle dækkes bord med lys, vinbægre, grøntsager, frugtmos, bitre urter m.m.

Vi får her indtryk af, hvordan Jesus suverænt har tilrettelagt forløbet. Der sker ingenting uden hans kontrol.

Forudsigelse af forræderiet (v.18-21)

Den eneste samtale, vi får gengivet fra måltidet, handler om, at en af disciplene skal forråde Jesus. Jesus gør det konkret med ordene: »Det er en af de tolv, en, der dypper i samme fad som jeg.« Sandsynligvis sker det under indtagelsen af forretten, hvor man dypper brødet i frugtmos.

På den ene side er selv forræderiet et led i Guds plan. På den anden side bærer forræderen selv det tunge ansvar for sin handling (v.21). På en for os uudgrundelig måde er selv det onde blevet indflettet i Guds plan. Hvilket skriftord fra GT, der hentydes til, er uklart, men måske er det Sl.41,10.

Nadverens indstiftelse (v.22-26)

Det jødiske påskemåltid fulgte et bestemt ritual. I korthed var det således:

- Det første bæger vin
- Forretten - salat dyppes i frugtmos
- Det andet bæger vin. Sønnen spørger: Hvorfor er denne aften så anderledes? hvorefter husfaderen genfortæller beretningen om jødernes udfrielse af Egypten. Første del af lovsangen, Sl.113-114, synges.
- Måltidet med usyret brød, bitre urter og påskelammet. Maden velsignes og spises derefter.
- Det tredje bæger vin (velsignelsens bæger). Herunder takkebøn for maden.
- Det fjerde bæger vin. Herunder synges lovsangen, Sl.115-118.

Jesu sidste måltid med disciplene har sikkert i første del af måltidet fulgt ritualet for et almindeligt påskemåltid. Men på det tidspunkt i måltidet, hvor husfaderen ellers brød brødet, giver Jesus måltidet et helt nyt indhold. Han udtaler de ord, som indstifter og begrunder nadverfesten i den kristne menighed. Påskemåltidets brød tolker han som »mit legeme«. Vinbægeret tolkes med ordene: »Dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for mange.«

Han tolker herved sin forestående død som en *offerdød* og som en *pagtslutning*. Offertanken ligger i ordene »udgydes for mange«.

Her hentydes til sangen om Herrens lidende tjener, der »bringer retfærdighed til de mange, og han bærer på deres synder« (Es.53,11). At Jesu død er en pagtslutning, betyder, at nu genoprettes det ved synden brudte fællesskab mellem Gud og mennesker. Nu opfyldes løfterne om en ny og anderledes pagt (Jer.31,32-34). Ligesom Sinajpagten blev beseglet ved, at blod blev udgydt (2.Mos.24,6-8), skal også den nye pagt besegles ved blod.

Den afskedsstemning, som der har været over måltidet, forstærkes ved ordene: »Jeg skal aldrig mere drikke af vintræets frugt, før den dag jeg drikker den som ny vin i Guds rige«(v.25). I Jesu måltidsfejring ligger der en forventning om det store måltid i Guds rige. Her skal fællesskabet med disciplene fuldendes. Disse ord har sikkert givet en sejrsstemning også ind i den dystre afskedsstemning. Og måltidet kan slutte - som det jødiske påskemåltid plejede - med lovsang (v.26).

14,27-31: Peters fornægtelse forudsiges

I nattemørket ude ved Oliebjerget forstærkes den dystre stemning med Jesu ord om disciplenes svigten. Jesus taler her tre profetiske ord, som alle gik i opfyldelse i lidelseshistoriens forløb. Først taler han om, at alle disciplene skal svigte ham. Det begrundes med et citat fra Zak.13,7, der siger, at dommens sværd skal ramme Herrens hyrde og føre til opløsning af hjorden.

Adspredelsen og adskillelsen skal imidlertid ikke være sidste akt i dramaet. Bag ved døden lyser opstandelsen, som betød fællesskabets genoprettelse (v.28).

Ordene om disciplenes svigten er for meget for Peter. Han protesterer og bedyrer sin egen usvigelige loyalitet over for mesteren (v.29). Men Jesus gentager sin profeti. Denne gang personligt og nærgående henvendt til Peter. Peter skal ikke bare svigte sin mester, men benægte ethvert kendskab til ham - og det endda, inden natten er omme. Hanegal var det normale udtryk for morgen og dagens begyndelse.

14,32-42: Getsemane

Gennem nattemørket bevæger de sig over mod Getsemane have.

Inden for havens mure stod oliventræerne i måneskinnet og kastede deres skygger på den stenede jord. Jesus havde taget tre af disciplene med sig. De tre disciple, som tidligere havde set Jesus i forherliget skikkelse på bjerget, ser ham her i menneskelig afmagt og fortvivlelse. Det menneske, som ellers var fuld af styrke, myndighed og klarhed, er her grebet af forfærdelse og gru over det, som skal ske. Intet sted i evangelierne tegnes Jesu menneskelighed stærkere for os end her.

Selv går han dybere ind i havens ensomhed, hvor han kaster sig til jorden og beder. Jesus kæmper mod noget, som er så overmenneskelig tungt, at det bøjer ham til jorden. Bønnen er en bøn om at måtte slippe for at drikke det bæger, som er skænket op til ham. At tømme et bæger betyder i GT at blive påført lidelse, Sl.75,9, Es.51,17, se også 10,38. Hvad er det for et bæger, Jesus må tømme? Er det frygten for døden og torturen? Den har han sikkert også kendt. Men det er også det bæger af straf og lidelse, som Jesus stedfortrædende måtte drikke på hele menneskehedens vegne. Menneskeslægtens synd og ondskab var sammenpresset i det bæger, som Jesus måtte tømme.

Men skønt han i sin forfærdelse ønsker at slippe for at tømme bægeret, giver han sig ind under Guds vilje. Han ved, at Gud også i denne strenge time er hans far. Ja, han bruger endda her ordet Abba om Gud. Det er et ord, som rummer nærhed og fortrolighed i sig. At tiltale Gud på den måde var uhørt for en jøde.

Ved siden af den bedende, anfægtede og vågende Jesus tegnes herefter billedet af de sovende disciple (v.37ff.). I denne time, hvor Jesus havde brug for deres støtte, svigter de så fatalt. Tre gange i træk finder Jesus dem sovende.

Ånden og kødet er to modsatrettede kræfter i mennesket - jf. Rom.8,6. Kødet er i denne sammenhæng det hos mennesket, som søger sit eget og ikke vil bøje sig under Guds vilje. Ånden er det hos mennesket, som gerne bøjer sig for Gud. Kampen mellem ånden og kødet er tilspidset hos de tre disciple i denne stund. De står i valget mellem at søge deres egen bekvemmelighed eller at følge Jesus på lidelsens vej med alt, hvad det måtte indebære også for dem.

Efter gentagne gange at have fundet dem sovende siger Jesus: »Det er nok« (v.41). Meningen kan være: Nu er tidsfristen udløbet for de sovende disciple. Eller: Nu er tidsfristen udløbet for ham selv. Han *må* tømme lidelsens bæger.

14,43-52: Tilfangetagelsen

Nattestilheden i Getsemane have bliver brudt af en delegation af bevæbnede mænd, som er udsendt fra den jødiske højesteret. I spidsen gik Judas. For at udpege Jesus i nattemørket havde han aftalt at give ham et kys. At give en anden et kys var et ærbødighedstegn. Venskabeligt tiltaler Judas Jesus som »Rabbi«. Igen et eksempel på et skændigt misbrug af venskabet.

En af de omkringstående (ifølge Joh.18,10 var det Peter) vil forsvare Jesus korporligt og hugger øret af ypperstepræstens tjener (v.47). Det har nok været et velment forsøg på at forsvare Jesus. Matthæus føjer til, at Jesus sagde nej til at lade sig forsvare med våben, Matt.26,52ff.

Jesus tager svagt til genmæle. Hvorfor er I draget ud her midt om natten, som om jeg var en lyssky røver? I kunne have pågrebet mig ved fuld dagslys på tempelpladsen. Men Jesus er samtidig klar over, at det er sket, fordi Gud vil det sådan (v.49). Måske hentydes her til Sl.41,10, Zak.13,7. Es.53,12 kan også klinge med: »Han blev regnet blandt lovbrydere.«

I denne skæbnetime bliver disciplenes velmente ord om trofasthed og loyalitet vendt til flugt og fejghed (v.50).

14,53-65: Forhøret for Det jødiske Råd

Beretningen om forhøret kan opdeles således: Situationsbeskrivelse (v.53-54), vidneudsagn (v.55-59), ypperstepræstens indgriben og forhør (v.60-62), domfældelsen (v.63-64), forhånelse og mishandling (v.64-65).

Det store Råd var sammenkaldt til ekstra møde, midt om natten. Det gjaldt om at handle hurtigt. I den store rådssal bænkede rådsmedlemmerne sig som sædvanligt i en halvcirkel med ypperstepræsten i centrum. På den åbne plads foran dem blev fangen ført ind.

På forhånd havde man sørget for at skaffe sig vidner (v.55-59). Ingen sag kunne afgøres uden vidner. Det var en gammel regel, at en sag kun kunne afgøres på to vidners samstemmende udsagn. Et af de mest tungtvejende vidneudsagn har været påstanden om, at han ville nedrive templet og bygge et andet. Om Jesus har sagt disse ord, ved vi ikke. Men han har ved flere lejligheder udtalt sig kritisk om templet og hele tempeltjenesten og også forudsagt templets ødelæggelse (se Joh.2,19, Mark.12,15.18, Mark.13,2). Dette er blevet opfattet, som om han ville rive templet ned. Og dette var for en jøde den alvorligste anklage. Det var en krænkelse af Gud selv.

Jesus kunne let have tilbagevist disse misvisende beskyldninger. Men han vælger tavsheden (v.60). Netop tavsheden taler sit tydelige sprog om, at Jesus vidste, han *måtte* udstå alt dette. »Han åbnede ikke sin mund; som et lam, der føres til slagtning« (se Es. 53,7).

Hårdt trængt af mangelen på beviser stillede ypperstepræsten til sidst et spørgsmål (v.61): »Er du Kristus, den Velsignedes søn.« »Den Velsignede« er her en omskrivning for Gud. En from jøde undgik ofte i ærbødighed at nævne Guds navn°. Jesus spørges altså, om han er Messias og Guds søn. Og mens han ikke tidligere har tilkendegivet offentligt, at han var Messias, vedgår han det i denne afgørende time. Gennem hele Markusevangeliet har der været et hemmelighedens slør over Messias-spørgsmålet. Se bl.a.8,30. Jesus har ikke villet fremstå som en magtfuld, politisk Messias-skikkelse. Han ved, at lidelsen hører med til hans messianske gerning. Måske er det grunden til, at han her på tærskelen til sin lidelse og død vedkender sig at være Messias.

Men Jesus ikke bare vedgår at være *Messias*. Han taler også om sig selv som *Menneskesønnen*, der er omtalt i Dan.7,13, og som skal komme med magt og myndighed fra Gud og være dommer. Jesus forudsiger her sin ophøjelse til Gud og sin genkomst til dom.

Med en forfærdelse, der næsten virker ægte, flænger ypperstepræsten sin kappe. Med sine ord havde Jesus sat sig i Guds sted.

Den anklagede havde gjort sig selv til dommer. Det var gudsbespottelse. Nu var der ikke behov for flere vidner. Han havde gjort sig skyldig til døden.

14,66-72: Peters fornægtelse

Mens Jesus inde i ypperstepræstens palads vedstår og bekender, hvem han er, står Peter udenfor og fornægter sin mester. Peter har vel forsøgt ubemærket at liste med ind i ypperstepræstens gård. Tjenestepigen har været en af dem, som holdt vagt ved porten til paladset. Hun har set Peter sammen med Jesus og genkender ham. Jesus er nok i Jerusalem blevet kendt under navnet »nazaræeren«. Men Peter nægter ethvert kendskab til Jesus. Peter har vel frygtet, hvilke følger pågribelsen af Jesus kunne få for ham selv. Også anden gang nægter Peter, da pigen siger det til nogle af de omkringstående. Den stærkeste nægtelse er dog den tredje, hvor han under banden og besværgelse nægter at kende noget til Jesus (v.72). Det andet hanegal må have lydt som en afslørende dom over Peter (v.30). Det var gået, som Jesus havde forudsagt. Alle hans dyre løfter og forsikringer havde bare været tomhed. Hans gråd er angerens og skammens gråd (v.72).

Kapitel 15

15,1-15: Jesus for Pilatus

Jesus var nu dømt skyldig til døden af sit folks højeste domstol. Men eftersom landet var besat, måtte dødsdommen stadfæstes af besættelsesmagten. Derfor trak man nu af sted med fangen til den romerske statholder Pilatus. Han var romersk statholder i Judæa fra 26-36 e.Kr. Statholderen havde sin residens i Cæsarea, men opholdt sig som regel med en afdeling soldater i Jerusalem omkring højtiderne for at hindre uro.

Spørgsmålet (v.2) tyder på, at man over for Pilatus har anklaget Jesus for forræderi. Han er blevet fremstillet som tronprætendent og som en fare for romermagten. En anklage for gudsbespottelse i jødisk forstand var Pilatus uvedkommende. Derfor er beskyldningen mod ham blevet ændret fra at være religiøs til at være politisk.

Jesu svar: »Du siger det selv« (v.3) er hverken benægtende eller bekræftende. Han *var* en konge. Som sådan var han redet ind i Jerusalem. Men han var konge i en anderledes forstand, end Pilatus forestillede sig det.

Som Jesus var tavs, da de falske vidner skyllede imod ham i ypperstepræstens palads, er han også tavs over for Pilatus. Som Herrens lidende tjener bærer han i tavshed beskyldningerne (v.4-5).

Pilatus har tydeligvis gennemskuet, at der lå misundelse og personlige intriger bag ved jødernes dom (v.10). Han har ikke kunnet se nogen skyld hos Jesus (se også Joh.19,6).

Som et forsøg på at løslade Jesus griber Pilatus til den uskrevne regel, at en fange plejer at få amnesti hvert år til påskefesten. Barabbas har været en oprører, muligvis tilhørende zelotpartiet, som bekæmpede besættelsesmagten med vold og magt (v.7). Han har været involveret i et nationalt-politisk oprør.

Rettergangen ændres nu fra at være en regelret proces til at være en forhandling mellem Pilatus og folket. Tre gange henvender Pilatus sig med mulighed for at få Jesus løsladt (v.9.12.14). Men i den ophidsede folkemængde er der ingen tvivl om dommen: Lad os få Barabbas fri. Lad Jesus blive korsfæstet. Og af frygt for folkestemningen lader Pilatus Jesus overgive til korsfæstelse (v.15). Som en optakt til korsfæstelsen bliver Jesus pisket. Sikkert er han blevet bundet til en stolpe eller søjle og pisket til blods med en læderpisk, som måske var sammenbundet med blystumper eller potteskår.

15,16-20: Spotten

Nu indledes et modbydeligt skuespil. Pilatus har haft en vagtstyrke omkring sig i påskedagene. Soldaterne behandler Jesus med en bidende og nedværdigende ironi. En gammel purpurfarvet soldaterkappe bliver lagt over ham. En tornekrone flettet af tjørnegrene lægges på hans hoved. Og de hylder ham spottende med ordene: »Hil dig, jødekonge!«

Uden at vide det har både Pilatus og soldaterne sagt en sandhed.

Han, som de spottende hyldede som konge, *var* virkelig konge. Nu opfyldes bl.a. Es.50,6: »Jeg lod dem slå min ryg .... Jeg skjulte ikke mit ansigt for skændsler og for spyt.«

15,21-32: Korsfæstelsen

Det var sæd og skik ifølge jødisk og romersk ret, at henrettelse skulle finde sted *uden for* bymuren. Herved ville man tilkendegive, at forbryderen var udstødt af fællesskabet.

Det var også skik og brug, at den dødsdømte selv bar tværbjælken til korset. Men Jesus har sikkert allerede været så udmattet af pisk og tortur, at han ikke magtede at bære den. Derfor har man tvunget en tilfældig forbipasserende (Simon fra Kyrene) til at bære planken.

Henrettelsesstedet kaldes Golgata, hovedskalstedet. Sandsynligvis fordi højen havde form som en hovedskal. Vinen med myrra (v.22) har nok været tænkt som et bedøvende, smertestillende middel. Men Jesus vil bære smerten ved fuld bevidsthed.

Soldaterne har sikkert fordrevet tiden med terningespil. Som simpel underholdning kaster de lod om Jesu klædning. Uden at ane det bliver de redskaber til, at endnu en profeti bliver opfyldt: »de deler mine klæder mellem sig, de kaster lod om min klædning« (Sl.22,19).

Selve korsfæstelsen er skildret yderst knapt (v.25). Den tredje time er kl. 9 om morgenen. Korsfæstelsen var en utrolig barbarisk henrettelsesmåde. Den blev kun anvendt som straf mod højforrædere og oprørere. Dødsprocessen var langvarig og pinefuld. Langsomt døde den dømte af blodtab, udmattelse og smerte. Korsfæstelsen er nok foregået ved, at den lodrette planke har været rejst på forhånd. Herefter har man naglet den dømte til den vandrette bjælke og fastgjort den til den lodrette.

Det var normalt, at dommens ordlyd blev skrevet på en tavle. Tavlen blev enten hængt om den dømtes hals eller sømmet til korsplanken. Jesu dom lød: »Jødernes konge« (v.26). Denne indskrift gør det klart, at Jesus blev dømt af politiske grunde. Han blev hermed offentligt udstillet som en politisk forbryder.

Et slående træk i Jesu lidelseshistorie er, at selv de mennesker, som var allermest imod ham uden at ane det, var med til at opfylde

en guddommelig plan. At han blev korsfæstet sammen med to røvere, bliver en bogstavelig opfyldelse af profetien i Es.53,12: »og blev regnet blandt lovbrydere« (v.28). Også de, som spotter Jesus, kommer i virkeligheden til at aflægge et vidnesbyrd for deres samtid og eftertid om ham, som de håner (v.29-32). Jesus *skulle* jo blive hovedhjørnestenen i et nyt tempel, et nyt folk (Ef. 2,20-21, 1.Pet.2,4). Han *kunne* have frelst sig selv og være steget ned fra korset. Men han undlod at frelse sig selv, fordi han ville frelse andre.

15,33-41: Jesu død

Mens Jesus hænger i middagsheden og lider sine sidste smerter, indtræder en solformørkelse i tre timer. Solformørkelsen kaster et dystert skær ind over begivenhederne. Mørket, der sænker sig over landet, er et genskær af det ondskabens mørke, som Jesus nu var indespærret i.

Kort før han drager sit sidste suk, udstøder han råbet: »Min Gud, min Gud! hvorfor har du forladt mig?« Det er det eneste, Markus gengiver af Jesu ord på korset. Det er et råb, som har bidt sig fast i erindringen hos dem, som hørte det. Derfor er ordene overleveret i sin oprindelige form, på aramaisk, sådan som det lød fra Jesu læber. Disse ord er kulminationen af den ensomhed, som Jesus erfarede på korset. Forladt, ikke bare af mennesker, ikke bare af folket og dets ledere, men forladt af Gud. Guds egen søn, forladt af Gud selv. Ingen kan fatte, hvilken lidelse det har været.

Ordene er et direkte citat fra Sl.22,1. I denne salme beder den lidende retfærdige til Gud i en situation, hvor han er omringet af fjender. Det er et forpint menneske, der taler ud af sin yderste nød. Derfor har Jesus kunnet identificere sig med denne salme. Der er også flere træk i denne salme, som finder sin opfyldelse i Jesu lidelseshistorie. Se til v.24 og v.36.

Ordet Eloí (min Gud) er af dem, som hørte det, blevet forvekslet med Elias. Derfor spørger de spottende: »Lad os se, om Elias kommer og tager ham ned.« Som før nævnt var der blandt jøderne en forventning om, at Elias skulle komme igen og spille en særlig rolle ved tidernes ende (Mal.3,23).

Detaljen med svampen og eddiken (v.36) kan være for at drive spot med Jesus. Det kan også være for at slukke tørsten (se Joh.19,28, Sl.22,16).

Umiddelbart før sin død udstødte Jesus et højt råb (v.37). Markus fortæller ikke hvilket. Var det triumfråbet: »Det er fuldbragt« (Joh.19,30)?

Der er flere ydre tegn, som indtræffer i Jesu dødstime. Solformørkelsen er et af dem. Et andet er, at forhænget i templet flænges i to dele (v.38). Af de første kristne er det uden tvivl blevet tolket som en prædiken om, at nu er der åbnet en ny vej til Gud. Nu er det ikke længere bare ypperstepræsten, der på den store forsoningsdag° kan gå ind i det Allerhelligste. Forsoningen mellem Gud og mennesker er bragt til veje.

De sidste ord, vi får gengivet fra dramaet ude på Golgata, er vidnesbyrdet fra den romerske officer: »Sandelig, den mand var Guds søn« (v.39). Der er noget, der har gjort indtryk på denne officer. Han har nok ikke forstået rækkevidden af, at Jesus var Guds søn, men han har alligevel indset, at der var noget særligt over denne mand. Noget, som måtte være fra Gud. Med denne hedenske officers bekendelse er det, som om vi ser evangeliets begyndende vej til hedningeverdenen.

15,42-47: Gravlæggelsen

Først her får vi at vide, at Jesus døde en fredag. Fredagen var forberedelsesdagen til sabbatten.

Disciplene er på dette tidspunkt flygtet andre steder hen. De medvirker ikke ved hans begravelse. Men Josef fra Arimatæa tager sig af Jesu døde legeme. Arimatæa lå i det nordlige Judæa. Denne Josef har været et af de få rådsmedlemmer, som har sympatiseret med Jesus. Joh. 19,38 fortæller, at han var en hemmelig discipel af Jesus.

Han ønsker nu at vise Jesus den sidste ære ved at give ham en værdig begravelse. Der måtte handles hurtigt, for at begravelsen kunne finde sted inden sabbatten. Graven, hvori Jesus er blevet lagt, har været en hule udhugget i klippen. Det var normalt, at sådanne gravhuler var privatejede. For at sikre graven væltede

Josef en sten for indgangen, sikkert en rund sten, som fra siden blev rullet hen foran åbningen.

Igen får vi nævnt kvinderne, som fulgte Jesus (se også v. 40-41). Mens disciplene er flygtet bort, viser kvinderne deres troskab og loyalitet til det sidste.

Guds søn var nu »nedfaret til dødsriget«. Men her ligger også begyndelsen til hans sejr over dødsrigets magt.

Kapitel 16

16,1-8: Han er opstået

Sabbatten endte ved solnedgang kl. 18. På det tidspunkt åbnede forretningerne igen. De trofaste kvinder, som havde fulgt Jesus helt til det sidste, gik nu hen for at købe salve til at salve Jesu døde legeme med. Det kan synes underligt, at de ville salve Jesu legeme på det tidspunkt. Under de klimatiske forhold i Orienten var forrådnelsen vel allerede i gang. Man salvede normalt liget, *før* det blev lagt i graven. Men kvinderne har ønsket at gøre deres mester en sidste tjeneste. Nu hvor de ikke kan vise deres kærlighed på anden måde, ønsker de at »udøse« den i form af vellugtende salve.

Allerede i morgendæmringen var de på vej ud til graven. Med god grund var de bekymrede for, hvordan de skulle vælte den store, runde sten fra graven. Men til deres store overraskelse ser de, at det umulige er sket. Stenen var væltet fra.

Inde i graven ser kvinderne en ung mand i hvide klæder. Det er tydeligt, at den unge mand af Markus ønskes forstået som et englelignende væsen. Det er en budbringer fra den himmelske verden. Her proklameres det, som er så overvældende og underfuldt, så langt ud over, hvad der nogensinde tidligere er sket på denne jord, at et himmelsk sendebud må overbringe nyheden.

At kvinderne blev forfærdede (v.5), er forståeligt. I mødet med det guddommelige og majestætiske er frygten ofte en naturlig reaktion. Se f.eks. Es.6,5. Hertil kommer, at kvinderne er fuldstændig uforstående og bestyrtede over det, som er sket.

Højdepunktet i beretningen - og i hele Markusevangeliet - er

englens budskab. Stærkt og trodsigt lyder det ind i kvindernes frygt: Han er opstået. Egentlig står der: Han er blevet opvakt. Passivformen viser, at det er *Gud*, der har handlet. Her er sket det, som ikke er menneskeligt muligt, men som kun kan ske ved guddommelig indgriben.

Han, som er opstået, er »Jesus fra Nazaret, den korsfæstede«. Den opstandne er ikke et åndeligt menneskelignende væsen. Nej, det er manden fra Nazaret, han, som kort tid forinden var blevet naglet til korset, men nu er blevet opvakt.

Demonstrativt peger englen også på »stedet, hvor de lagde ham«. Graven er virkelig tom. Den korsfæstede er ikke længere i graven.

Dernæst pålægger englen disse kvinder at være de første vidner om opstandelsen (v.7). De skal gå til disciplene. Peter skal have en særlig hilsen og opmuntring - vel fordi det var ham, som havde svigtet. Disciplene skal se ham igen. Det fællesskab, som disciplene troede var endegyldigt brudt, skal blive genoprettet.

I Galilæa skal de møde ham. Selv om Jesu første møde med disciplene efter opstandelsen har været i Jerusalem (Luk.24,36, Joh.20,19), har han senere mødt dem i Galilæa (Matt.28,16). At han ville møde dem i Galilæa, hvor de sammen havde vandret fra by til by, hvor disciplene havde været snart ivrige og begejstrede, snart vantro og uforstandige, skal vel for disciplene understrege, at det netop er den *jordiske* Jesus, som nu er opstået, og som de nu skal møde igen. Den opstandne ønsker at møde dem i deres kendte virkelighed og dagligdag.

Kvinderne er stadigvæk rystede og bange. Så forskrækkede, at de ikke vovede at tale til nogen om deres oplevelse.

Med denne bemærkning om de skrækslagne kvinder slutter sandsynligvis det oprindelige Markusevangelium. Versene 9-20 er ikke med i de ældste håndskrifter og er sandsynligvis en senere tilføjelse. Hvorfor har evangeliet en så åben og pludselig slutning? Har bogrullen været opbrugt? Er den sidste del af bogrullen blevet slidt op? Eller har han bevidst ønsket denne åbne slutning for at vise, at de første opstandelsesvidner ikke var troshelte, men mennesker

undergivet tvivl og frygt? Derfor kan vi - den kristne menighed - også være med i rækken af vidner.

16,9-20: Senere tilføjelser

Disse sandsynligvis senere tilføjelser minder mere om afslutningen i de andre evangelier, hvor vi hører om den opstandnes møde med flere forskellige. Mødet med Maria Magdalene (v.9-11) minder om Joh.20,14-18. Mødet med de to disciple på vej ud på landet (v.12-13) minder om Luk.24,13-35, som handler om de to disciple på vej til Emmaus. Mødet med de elleve, mens de sad til bords (v.14ff.), minder om Luk. 24,36-38. Ordren til at gå ud i verden for at forkynde evangeliet minder om Matt.28,19. Men den tale, som Jesus ifølge v.14-18 holder for disciplene, genoptager et tema, som har været gennemgående i hele evangeliet: Modsætningen mellem tro og vantro. Disciplene bebrejdes deres vantro og hårdhjertethed over for opstandelsesbudskabet. Men det er alligevel disse disciple, som nu gøres til evangeliets budbringere (v.15). Det evangelium°, som nu skal formidles, er om frelse° ved tro° og dåb°. Nu, hvor Jesus er opstået, er hans herredømme blevet åbenbart. Der er ingen undskyldning. Nu kaldes alle og enhver til tro og afgørelse. Nu går der et skel mellem tro og vantro°. Mellem frelse og fordømmelse (v.16).

Man kan ikke ud fra dette vers (som jo for øvrigt nok er en senere tilføjelse) argumentere for en bestemt dåbspraksis. Eller tage stilling til spørgsmålet om barnedåb eller voksendåb. Det afgørende her er, at tro og dåb hører uløseligt sammen. I den ældste kristne forkyndelse kunne man ikke forestille sig dåb uden tro eller tro uden dåb.

Der nævnes visse tegn, som skal følge forkyndelsen: dæmonuddrivelse, tale med nye tunger, evnen til at tage på slanger eller drikke dødbringende gift, uden at det skader. Og endelig helbredelse ved håndspålæggelse°. I Apostlenes Gerninger berettes om flere eksempler på, at disse tegn var virksomme. Tegnene er imidlertid at opfatte som troens *følger*. Ikke til at måle graden af tro eller forkyndelsens ægthed med.

Ganske kort berettes om Jesu himmelfart°. Himmelfarten er

udtryk for, at Jesus forlader den jordiske tilværelsesform og bliver ophøjet til Guds højre hånd (jf. Sl.110,1).

Men hans himmelfart betyder samtidig, at han - skønt fysisk fraværende - er nærværende og virksom overalt, hvor ordet om ham forkyndes (v.20). Disciplene bringer budskabet. Herren vil selv virke troen.

I nogle håndskrifter findes i stedet for v. 9-20 en ganske kort afslutning, som den danske Bibel har medtaget under noterne til v. 9. Det er ret sandsynligt, at også denne korte afslutning er en senere tilføjelse. Men også ifølge denne slutning munder evangeliet ud i mission til verdens ende.